

Maciej Miechowita, Andrzej Glaber
Polskie wypisanie dwojej krainy świata

Biblioteka źródeł *Słownika polszczyzny XVI wieku*

Repozytorium cyfrowe tekstów szesnastowiecznych (w jednolitej transliteracji zgodnej z *Zasadami wydawania tekstów staropolskich (projekt)*, Wrocław 1955) – red. P. Potoniec, K. Opaliński

Kroniki

oprac. Lucyna Wilczewska, Krystyna Wilczewska

ISBN 978-83-65832-90-0 (całość)

ISBN 978-83-65832-05-4

strona: nlb1

- 1: Polskie wypisanie
- 2: dwoiey krainy świata: którą po
- 3: łacinie Sarmatia, także y lud tam przebyw[**a**]iáci
- 4: zową Sarmate, iakoby zawfze **gokowi** [!] á zbroy
- 5: ni. Gdzież też obiawione są nie ktore dawne
- 6: dzieie polskie. Z wypisania doctora Ma
- 7: tieia Miechowity, dopiro wyłożone.

strona: nlb2

- 1: Cznemu y dobrze sławnemu
- 2: riczerzowi, Panu Mikołaiowi Oporowfkie=
- 3: mu, Podkomorzemu Wielunfskiemu na
- 4: na Wierufzowie y Baranowie dziedzi
- 5: czowi panu fwemu łafkawemu
- 6: M.Andrzej Glaber z Koby
- 7: lina służbę y powolność
- 8: fwą wfkazuie.

- 9: **D**Wie nawiętfsze prziczinie są (Vro
4
10: dzony á dobrze zacny panie) Przec
11: ci ktorzy nieiakie kzięgi miedzi pof=
12: polftwo ludu wypufzczaią, niekto=
13: rim ie panom znakomitim przypifuiąc offiaru
14: ią. Iedna ieft aby ich imię ktorym fie chcą za
15: chować tim zacnieyfsze vczinili, á pamiątkę ich
16: na przyfszłe czafi aże ku potomkom rozflawili.
17: Druga: aby powolność y fkłonność fwą, kto=
18: rąż ku takowym panom maią, im iawnie vka
19: zali. Pirwfzey rzeci nie baczę bych mógł na ten
20: czas dokazać w tim wypifaniu. Gdiż wyfokóć

- 21: cznot twey panfkey [!] miłości wietźzego by rofla
22: wienia potrzebowała, á zwłafzcza gdy polfkie=
23: go pifma nie wĺzytci ludzie poľpolicimieią.
24: iakoź tedy to może być od inĺzych ludzi poľtron=
25: nych czytano. Wĺzakoź tey drugiey rzeczy mniie
26: mam iż dowiodę, gdy tim darem (acź nie wiel
27: kim, áku [!] twey zacznofci barzo nierownym)

strona: nlb3

- 1: wdzięczność vmyślu mego y powolność obia=
2: wie, za onę dobrą wolą którą mi TM. w Vie
3: loniu vkazał, na on czas gdym tam był z Kra
4: kowa (chcząc fie powietrza vchronić) przed
5: trzemi lati, ziachał. Gdzieź TM. dowiedziaw
6: fzy fie o mnie (chocia nie znaiomym) łafka=
7: wie mie do fiebie wezwał y czeftował, tak iako
8: na moy łtan, y na łwiebode T panfkiey miło=
9: fci zależało. Wietźzą łafkę obiecuiąc gdybym
10: fie tilko był tam niegdzie bliźey poľthanowił
11: Tamżem ia dobrze pobacził wielką łkłonność
12: miłofci twey ku ludziom vczonym, ktorzy wzdi
13: nieczo rozumieią. Aby nie tilko w Krakowie
14: przebywali, ale teź y po inĺzych miefthczach w
15: Polfzcze, á to ku potrzebie poľpolitey. Y chcia
16: łem rad na on czas vczinić według rady twey
17: M. iedno źądza á miłofć náuki ta mie zafię
18: ku Krakowu zawiodła. Gdzieź przyjechawłzi
19: w padłem (w richle potim) w chorobę nie poľ
20: politą, ktora mie trzymała wiecey niż dwie le=
21: cie. Wĺzakoź ia chocia tak niemoczą łłożony
22: abym wzdy nie proźnował gdy mi niemoc do

- 23: puściła. (Iako ten który sie w kxięgach obirać
24: nałoży) Gdyżem niemogł nicz czynić czo by
25: więthfzey pilności potrzebowalo, iątem sie był
26: wykładania nie ktorých rzeczy z łacinfkiego pił
27: ma na polfką mowę. Miedzi infzými ten iest

*

strona: nlb4

- 1: ieden Tractat wypifania dwoiey krainy ktorą
2: zową łatinnici Sarmatia. Przez Doctora
3: Matieia Miechowitę wydany, według doł=
4: wiatcena y przewiedzenia iego w tich tam łtro
5: nach. Tenże, ia iako tłumacz [przerzeczone^{go}](#) do=
6: ctoza, twey panfkiey miłosci offiaruię (zwła=
7: łzcza rycerfką rzecz rycerzowi. Chcąc w tim do
8: łzyć vczynić dwornosci Polakow, ktorzy o czu=
9: dzich sie rzeczach badaiąc, nie wiedzą czo sie do
10: ma dzieie abo v łąłiadow poltronnych. Było z
11: dawna y iest po dzifiefzy dzien w nalzých łtro=
12: nach mnołtwo rzeczy znamienitich, z ktorých
13: byłaby materia godna ku piłaniu na rozmno=
14: zenie czci á łławy krołeftwa polfkiego y paniąt
15: w nim obywaiącich, iedno iż niemałz tich czo=
16: by ludzie takowe opatrzeni. Gdyż piłmo y nau
17: ka bezpiecznego człowieka potrzebuie. bowiem
18: kto ma nie iaką inną pieczą, á zwłafzcza o poć
19: ciwym pożywieniu, nie może nauce dofić vczy
20: nic, ale v nas łakomłtwo panuie ktore tak załle
21: pia dla włafnego pożytku, iż więtfzey łą wał=
22: nołci j lepiej bywaią opatrzeni pochlebci, wiłło
23: wie, pałorzytowie, albo y oni ktore v Grekow

- 24: zwano γαστέρες καί γῆς τὰ φάρα dalej nie rzeke
25: niż ludzie godni, ku czci y posłudze pośpolitey.
26: Raczze tedy T M. teraz przijać od sługi swe=
27: go, tę moię praczą za dar chocia nie wielki, wię

strona: nlb5

- 1: czey wołą niżli podarze obaczaiąc. Na potim
2: (gdy mi tego czas y więtższy dostatek dopułci)
3: podam znamienitższy T panfkiey miłosci, kto
4: rego fie ia łalcze poleczam. Dan z Kra
5: kowa piętnałego dnia kxiężycza
6: Maia. Roku od Bożego
7: Narodzenia. we trzydzie
8: ści y pięć po tyliączu
9: y pięci fet.

strona: nlb6

- 1: **Lift Doctora Matieia z Mie=**
2: **chowa do pana niektorego, o rzeczach ktore**
3: **lą albo fie przydawaią w dalekich stro=**
4: **nach połnocznych.**

- 5: **S**ławny á mądry Panie Ianie, na
6: kołaciey onegdayfzey łtała fie gad=
7: ka j pytanie miedzi niektoremi vczó
8: nymi o rzeczach albo przygodach
9: ktore bywaią w łtronach połnocznych za Sar=
10: matiami, y przywodzili niektorzy domniemanie
11: łtarych Hiftorikow, iako łą Herodotus/ Hali=
12: carnafeus/Solinus/Pomponius Mela, Pli
13: nius y infzy dawni piłarze, ktorzy o onych łtro=
14: nach rozmaite powiefci, iakoby łny piłali, czo

15: fie nigdy nie nayduie ninieyszym doświatcenim
16: y tego teraz żaden nie wida ani doznawa. Prze
17: to ja chcąc cie w they rzeci vpewnić, wypifzę
18: prawdę krotkimi słowy.
19: W Krainach połnocnych przy morzu Oceanii
20: ktore wżytkę ziemię obtacza/ dni bywaią lecie
21: barzo długie thak iż noci prawie nicz niebywa,
22: bowiem słonce prawie fie około nich obracza
23: á barzo mało zachodzi tak iż światła nigdy nie
24: gafi ani zakrywa ku robocie. A im daley przy
25: chodzi ku ftaniu letnemu, tym dłużey im świat=

strona: nlb7

1: ci słamo tak iż żadney inżey gwiazdy niewidać
2: Abowiem począwszy od święta Philipa y Iakuba
3: kuba pirwżego dnia Maia, aż do drugiego^{go} świę=
4: tego Iakuba na koncu Lipcza, gwiazdy tam
5: żadney nie widaia. Takieź zimie noci bywaią
6: barzo wielkie y ciemne tak iż pogodnego czału
7: ledwy iedną godzinę trochę słoncza widaia j to
8: blińko nad ziemią. Przeto tam one^{go} czału wżit
9: ko przy światkach działaią y przy ogniu. A w
10: ziemiach krześcianfskich w Filandiey, w Gotiey
11: y w Norweiey, iako mżze tak y nieżpory przy
12: światkach śpiewaią. Z tądże możem wiedzieć
13: iż one połnocne krainy, iako Pern, Iuhra, Cire
14: miśfa, Korela, Swecia, Filandia, Norwegia,
15: są strony barzo zimne, tak iż by fie nie chowali
16: wkożuchach ciepłych y w łubach abo też w iz=
17: bach j w lochach ziemnych Nikakie by nie zetr=
18: wali od zimna. Drugie możem baczyć iż w

- 19: onych krainach, nie roftą wina, figi, ani żadne
20: owoce fiodkie, y owfzem y lefnych owocow nie
21: wiele widać iako fą iabłka/ gruszki, ktore po po
22: lach albo w lefiech v nas roftą. Daley pewna
23: ieft iż zima v nich poczyna fie fkoro od fwięte=
24: go Egidzie^{go}, ádrzewiey [!] fniegi nie pufzczaią fie
25: aż od pirwżego dnia Maia: Wiedz też iż Hi
26: ftorici ftarzy powiadali aby w onych krainach

*

strona: nlb8

- 1: zawfze widać pierze wifące napowietrzu, drudzi
2: też mienią iż fniegi y fzrony tam vftawicznie
3: fpadaiące z daleka fie widzą iakoby pierze lata
4: iące. Wfzakoż to nie ieft prawda według nafze^{go}
5: dofwiaczenia, bowiem j tam nie żawfze fnieg
6: fpada, ale nie kiedy iako y w infzych ftronach.
7: Wfzakoż wzdy porownoiąc z infzimi ftronami
8: częfciety tam niż indzie. Tu też obacz dziw ie=
9: den. Pifze nie ktory dawny Hiftorik wypifuiąc
10: przifzcie Iuhrow do Węgierfkiey ziemie gdy
11: Iuhrowie ciągneli ku białemu ieziuru tedy wi
12: dzieli na granici biały Rufi obraz ieden lodo=
13: wy
14: mieniąc iż w dzien Narodzenia Bożego
15: fpadł był wielki grad lodowy z ktorego vczinił
16: fie obraz panny trzymaiąc na łonie dzieciątko
17: w koronie.
18: Także obraz dziecięci z nienagła ta=
19: iał aż w dzien obrzazania Bożego wfzytek ro=

- 20: łtopniał. Ale obraz Panny kthory fie lodowy
21: zdał, gdy gi ludzie oni roftopić chcieli, nanie
22: ciwłzy ogien około niego, ale temu nic nie mo=
23: gli vczyćnić,
24: ktory y po dzifiefyfydzien trwa za
25: Mołkwą na granici kxięłthwa Wiatki, y zo=
26: wą gi iefzce teraz złotą babą. Takież piłali daw
27: ni **HiftoricI** [!], iakoby w onich łtronach było mno
28: łtwo złota y łrebra, ktore ptaci Gryffowie abo
29: Nogowie wykopuiąc chowaią á łtrzegą,
30: Tho

strona: nlb9

- 1: włzytko łą plotki, bowiem tam nie łłychano o
2: żadnych Gryphach, niemalż też złota ani ład=
3: ney inłzey łpiże, chyba w Swetiey tam miedz
4: kopaią, włzakoż nigdi nie iefł tak dobra iako wę
5: gierłka, albo w Niemczach około Szwocza.
6: Iefzce piłali łi to Hiftorici aby tam rodzili fie
7: ludzie iedno oko w czele maiąci albo o dwu gło
8: wach, albo o iedney nodze, drudzi ze pią głową
9: drudzi czo fie w wilki przemieniaią, to włzytko
10: łą plotki, bo inaczey fie nayduie z dołwiat=
11: czenia, Włzakoż nie opułzczę przygod prawdzi=
12: wych ktore fie tam przidawaią, y naigrawania
13: czartowłkiego w tich tam krainach oczym też
14: namienił Ałtronom ieden Hali Abenrodoan
15: y też Conciliator differ.67.
16: Y dołwiatcenim **te^{go}** dowodzi iż tam przy brze=
17: gu morza połnocnego bywa wielkie wołanie
18: duchow złych łtrafząc ludzi podrożne zwłalżca

19: około zachodu słońca, a to więcej się przyda=
20: wa przy leśnych miedzi gorkami albo przy wo=
21: dach. A w ziemiach krześcianfkich, iako w Nor
22: wegii y w Filandii, gdy się ludzie żegnają te
23: dy on głos oddała się, a tak z nienagła niźczę
24: ie. W tichże też stronach gdy goście iaci mają
25: być tedy nocy przed tym bywają w onych karcz
26: mach albo gościncach strachy a kołatanie Gar

strona: nlb10

1: czow albo inższego naczyńia wynożenie. Wśza=
2: koż oni ludzie iż się iuż temu przyłożyli mało o
3: to dbają tylko wiedzą pewne znamie iż mają
4: mieć nieiaki goście. Ieźczę też obłudy a strachi
5: czartowfkie zrzuczają ludzie śpiące z ław albo
6: z łóż, drugie z domow wynożą zwłafzca pijani=
7: cze albo ludzie bydlęcich obyczaiow. Ieźce nad
8: to gdi przy rzekach albo vprzewozow tedi karcz
9: marze albo młynarze vmieją z czartowfkiey
10: śprawy przedać wiatr y pogodną wozbę zeglu=
11: iącym, do dnia albo do śześci albo iako będzie
12: vmowa. Te wśzytkie rzeci acżkolwiek się tam w
13: prawdzie przydawają, wśzakoż gdy ludzie z tich
14: tam krain do nas przychodzą wśtydają się te=
15: go powiadać dla pośmiewania. Wśzakoż gdy
16: to natura śprawiła trudno tego zaprzec. Ośta
17: tecźnie wiedz iż one krainy chocia y lecie tedy
18: bywają błotne a śliśkie wśzędy, tak iż też więcej
19: wożą łaniami albo włokami, niźli kiedy
20: na woziech albo na karach. Te łą
21: rzeci pewne o krainach pońnocz=
<http://rcin.org.pl>

22: nych od nas y od **wieleludzi** [!]

23: godnych wiary dofwiat=

24: 15 czeniu. Lištu koniec 35.

strona: nlb11

1: Regeſtr albo vkazanie gdzie

2: czo ſtoi wypifano.

3: A

4: Abagafary czo zalud był. Liſt 27.

5: Abraham ociec narodow. 21.

6: Achmer czarz. tamże.

7: Akfak Kielu czar Tararſki. 30.

8: Alani gdzie mieſzkali. 37. 41. 76.

9: Alanſka ziemia. 41. 46.

10: Alexender kxiądz Litewſki. 31.

11: Alpinus 5 pan Tureczſki. 67.

12: Alkair miaſto **rutek** [!] wziął. 69.

13: Albis rzeka czeſka. 44.

14: Altimbaſana. 6.

15: Amazones gdzie bydlili. 36.

16: Amurates trzeci pan Tureczſki. 65.

17: Acigerus Car przekopſki. 73.

18: Amurates wtory, pan ſiodmy. 67.

19: Andrzeia s. koſcioł za mury Krako. 8.

20: Apulią Wandali ſpalili. 48.

21: Apoplexią zdechł Atila. 57.

22: Archanes wtory hetman v Turkow. 65.

23: Armanie kupci. Armenſka ſekta. 80.

24: Arnus rzeka v florenciey. 108.

25: Aſcelin zakonnik poſeł do Tarar. 18.

26: Atile dziwna ſprawa. 40. 72.

strona: nlb12

- 1: Atenfką ziemię wziął Turek. Lift. 66.
- 2: Auguſta albo Augſburg. 44.
- 3: Auguſtin ſwięti biſkup kiedy był. 47.
- 4: Albanſkie gory. 26.
- 5: Azow zamek. 40. 72.

6: **B**

- 7: Bayfet dziewięti pan Turecki. 68.
- 8: Bati carz Taraxſki [!] . 7. 29. Baſtird ziemia 203
- 9: Boleſław czyſty. 8.
- 10: Bizancium iakieieft [!] miasto. 69.
- 11: Bitwa v Chmielnika. 8.
- 12: Biefiednik Ruſki. 82.
- 13: Boleſław Szepiolka. 9.
- 14: Biſkup pirwſzy Wilnienſki. 89.
- 15: Bitwa z Tatory v legnice. 11.
- 16: Bela krol węgierſki. 14. 16.
- 17: Boſna ziemia zburzona. 17.
- 18: Bożnicze Ruſkie. 82.
- 19: Bulgaria. tamże
- 20: Bartłomieia s. armianię tczą. 80.
- 21: Białe iezioro z ſkąd ſie bierze. 25.
- 22: Bayfet czarz Turſki. 21.
- 23: Boſna. 42. Boris Litewſki. 103.
- 24: Bulgaria 43.
- 25: Bohemſka ziemia. 43.
- 26: Burgundi z ſkąd wezwani 44. 49

strona: nlb13

- 1: Burgundi do niemiec zafzli. Lift. 44
- 2: Belifarius Rzymianin. 49.

- 3: Bocian dziwne znamię vkazał. 56.
- 4: Białozor prak [!] . 63.
- 5: Baiafet dziewiąti krol Tureczki. 68.
- 6: Białogrod wzięt. 69.
- 7: Boriftenes dinepr iedno. 78. 96. 102.
- 8: Bug. 78.

9: C

- 10: Całpium morze. 22.
- 11: Ceław przeor s. Dominika. 59.
- 12: Chwalenkie morze. 1.
- 13: Christinus ryczerz. 8.
- 14: Chleb Litewki. 103
- 15: Cifa rzeka z tatar płynie. 15
- 16: Circaci albo Circafi. 27. 76.
- 17: Czarowanie dziwne Turarfkie. 11.
- 18: Czyrnieiowska ziemia. 51. 4.
- 19: Cham wielki czarz Tatarfki. 18.
- 20: Ciało świętego Klimunta. 27
- 21: Czahadaioy tatarzy. 28.
- 22: Cham czo znamionuie. 29.
- 23: Cinglis ociecz wżytkich Tatarow. 29.
- 24: Czarzow zawolfkich pogrzeby gdzie. 30.
- 25: Conftantinopolfkie panftwo tatarzi zburzi. 34
- 26: Croatia. 42.

strona: nlb14

- 1: Czech wnuk Iawanow. Lift. 42.
- 2: Corneliuz Tacitus o Germaiey piŕze. 41.50
- 3: Czakle Iuhrowie. 58.
- 4: Conftantinopole wzięto. 67. 69.
- 5: Collegium znamienite w Conftantinopolu. 70

- 6: Chrymski czarz ktori. 71.
- 7: Czyrwiecz gdzie rofcie. 79.
- 8: Chełmski powiat. 79.
- 9: Corona krolewska Witołdowi poślana. 94.
- 10: Czeńarfcie poślowie v Turzey gory czekani. 94.
- 11: Czyremiła ziemia. 203

12: **D**

- 13: Dani Litewskie. 84.
- 14: Daudid pan Tatarski. 1.
- 15: Duchowni w Węgrzech pobici. 16.
- 16: Dzincis krześciany zową Saraczeni. 20
- 17: Don rzeka Tatarska. 24.
- 18: Decen zamek Nowogrodski. 98.
- 19: Daniel krol Rufki. 33.
- 20: Dziecię nad przyrodzenie prorokujące. 33.
- 21: **Dalmcia** [!] gdzie. 42.
- 22: Dacia gdzie leży. 49.
- 23: Dwoyga **zwieząt** [!] bał sie Atila. 57.
- 24: Dziwnych ludzi niema á w Iuhrze. 63
- 25: Dziw o pannie Mariey. 71
- 26: Dzałow zamek. 76. 96.
- 27: **Dinepr** [!] boriftenes. 78. 96. 102.

strona: nb15

- 1: Drzewo sofnowe w kamienie sie przemie. 79.
- 2: Doctorowie Rufci. 82.
- 3: Dzwon we Pskowie. 99.
- 4: Dzwina rzeka. 102.

5: **E**

- 6: Euxinum morze. 1. 27.
- 7: Eiffa rocholla. 20.

- 8: Edel rzeka ktora y Wołha. 25. 201
- 9: Ephelum miaŃto Amazones trzymali. 36.
- 10: Eliffa Ńin Iaphetow. 41.
- 11: Eoli Ńkąd poŃzli. 41.
- 12: Eucherus kxiążę RzymŃkie. 46.
- 13: Eudoxia żona czefarfka wzięta. 48.
- 14: Edele po wuherŃku Atila. 53.
- 15: Ethius hetman RzymŃki 53.
- 16: Ephimeri ryby. 82.
- 17: Eneas filius matacz w polŃkiej historii. 95.

18: **F**

- 19: FlorentŃkie confilium. 81.
- 20: Filandia ziemia gdzie leży. 99.

21: **G**

- 22: Gallicia miaŃto Halicz. 78.
- 23: Garzones Cirullus nawrocił. 72.. [!]
- 24: Getowie ktorzy á gdzie mieszkali. 1.
- 25: Gete á Gotowie wŃzytko iedno. 36

strona: nlb16

- 1: Grambina ryczerz. LiŃt.
- 2: GłogowŃki woiewoda. 12.
- 3: Gorzałka z mleka. 23.
- 4: GotŃkie bożnicze. 30
- 5: Grifina krolowa polŃka. 34.
- 6: Gotowie pirwey w Scitiei mieszkali. 35.
- 7: Gotowie á połowci iedno. tamże.
- 8: Gotowie wygnani z Scitiei. 38.
- 9: Gotowie w Daciei z Ńkąd poŃzli. 38.
- 10: Gotowie w HiŃpaniei panowali. 39. 46.
- 11: Gotow oŃtatek z Pannoniei wygnano. 39.

- 12: Græci fkąd. 42.
- 13: Gunderik krol Wandalfki. 47
- 14: Genferek albo Gąfiorek krol Wandalfki. 47.
- 15: Guntamađ krol Wandalfki. 48.
- 16: Gilimer krol Wandalfki. 49.
- 17: Gallia od Iuhrow ŃpuŃtoŃzona. 53.
- 18: Gepidki krol Iuhry wygnał z pannonией. 58.
- 19: Gryfow nimaŃz v Iuhrom [!] ani złota. 63.
- 20: GłupŃtwo ludu zmodzŃskiego.

21: **H**

- 22: Halicz miaŃto. 78.
- 23: Hentik [!] kxiądz LegnicŃski. 9.
- 24: Henrik zabit. 12 13.
- 25: Hedwiga krolowa żona Iagielowa. 85.
- 26: Hordy TatarŃkie. 28.

strona: nlb17

- 1: Horda ZawoŃŃka LiŃt 28.
- 2: Halarik hetman gotŃki. 38.
- 3: HiŃtoria o wandalitach. 41.
- 4: Helifa Ńin Iaphetow gdzie mieŃzkał. 42.
- 5: HiŃpałę miaŃto Wandalowie wzięli. 41.
- 6: Honorik krol Wandalfki. 48.
- 7: Hilderik krol Wandalow. 48.
- 8: Harpad pan Iuhrow. 59.
- 9: Hiperborei gory. 61. 102.
- 10: Hufakazon PerŃki krol. 68.
- 11: Hippanis rzeka, Bug po ruŃku. 82.

12: **I**

- 13: Iagielo kxiądz LitewŃki WładziŃlaw wezwa=
ny. 85.

- 15: Iako długo Tatarzy burzyli w węgrzech. 17.
- 16: Iafzczorki. węże Litwa chwaliła. 86.
- 17: Innocentius papież. 17.
- 18: Imiona litwie iako rozdawano. 87.
- 19: Ifmaelitami fie Saraceni wyznawaią. 20.
- 20: Ioponcze Tatarskie. 23. Ieziora litew. 103.
- 21: Irtlixix czarz Zawolfki. 28.
- 22: Iokuham wrory [!] czarz Tatarski. 29
- 23: Ieremiafzowo prorocztwo. 36.
- 24: Iuhrowie fskąd pofzli. 37. 52. 60. 205.
- 25: Ielen Iuhri zawiodł do pannoniej 53
- 26: Iawan fin Iapheta fina Nohego. 41

**

strona: nb18

- 1: Iwan kxiądz Moskiewski. Lift. 73. 95. 203.
- 2: Ianus Nohe iedno. 42.
- 3: Iwan xiądz Czartorzynfki. 95.
- 4: Ionfkie morze. 42.
- 5: Iozephus żyd. 42.
- 6: Iuftinian cefarz wandale przez hetmana po=
7: razil. 49.
- 8: Ięzik Słowienfki fzyroki. 51.
- 9: Iuhra ziemia. 106. 203.
- 10: Iuhrowie w Pannoniej fie zostali. 53.
- 11: Iuhrowie zafie fie wrocili. 58.
- 12: Iuhrowie Pannonią kupili. 59.
- 13: Iuhrow fprawa y położenie w Scitiej. 62.
- 14: Iaziges gori. 58.
- 15: Ięzik Turecfki ieden z Tatarskim. 65.
- 16: Ian huniad. 67.

17: Iezioro Kacibeyfkie. 79

18: Ifidorus Metropolit Rufki. 81.

19: **K**

20: Katolik papież Armenfki. 81.

21: Kalmuchy Tatarzy. 25

22: Kijow miałto zborzono. 5.

23: Kometa Tatarfkie przyfcie znamionuiacza. 1.

24: Kometa nad Litewfkiem księftwem. 94.

25: Kijowfki Metropolit. 5. 81.

26: Kazimirz kxiądz Litewfki. 95.

strona: nb19

1: Kościoły w Kijowie. 5.

2: Kościoły w Nowogrodzie. 98.

3: Kuiawy fpułtofzo. 7. Korela ziemia. 106 203.

4: Klimunt kafztelan Krakowfki. 7.

5: Krzemifława księżna. 8.

6: Kinga żona Bolesława. tamże.

7: Kaydan hetman Tatarfki. 16.

8: Kopcze bitwy w węgrzech. tamże.

9: Konrat kxiązę Mazowieckie. 18. 84.

10: Kucilabuha. 26.

11: Kościół świętego **Klimnnta** [!] . 27.

12: Koban rzeka. 28.

13: Kumumedar miałto Tatarfkie. 30.

14: Kilia miałto wzięto. 69.

15: Krakowa pirwfe fpułtofzenie. 8.

16: Krakowa wtore fpułtofzenie. 33.

17: Kapha miałto Gotfkie było. 40.

18: Kazak albo kozak iako fie wykłada. 41.

19: Krupa rzeka. 42.

- 20: Kałzubską ziemię polaci poliedli. 43.
- 21: Krolowie Windelfci. 45.
- 22: Kartaginem Wandali poliedli. 47.
- 23: Kampanią Wandali spalili. 48.
- 24: Kufid hetman Iuhrow. 59.
- 25: Krzczoti ptaci fkał pochodzą. 63.
- 26: Kapadocją naprzod Turci poliedli. 65.
- 27: Kapnę miafto wziął Turek. 68. 72.

**

strona: nlb20

- 1: Karolus krol Franczufki. Lift. 68.
- 2: Kirkiel miafto. 7.
- 3: Kowno. 73. Krywe kapłan Litewfki. 100.
- 4: Kazan zamek. 74.
- 5: Krzyżaci z niemiec wyzwani. 84.
- 6: Kozanfcie Tatarzy. 74.

7: **L**

- 8: Lałfi w Litwie chwalone Iogielo wyrąbał. 86
- 9: Legnicza spalona. 13.
- 10: Lublin fpułtołzon. 6.
- 11: Litwa przeciw polakom. 32.
- 12: Lełzko czarny kxiądz Krakowfki. 32.
- 13: Lech wnuk Iawanow. 42.
- 14: Lechowic á polaci iedno. 43.
- 15: Lubek polaci założyli. 43.
- 16: Ludność ziemie polfkiey. 51.
- 17: Lupus bifkup w miełcie Trekas. 55.
- 18: Lombardią Atila zburzył. 57.
- 19: Lew papież Atilę vřkomnił [!] . 57.
- 20: Lwowa miałta wypis. 78.

- 21: LwowŃki Arcybiskup y iego Biskupi. 81.
- 22: Litwa Ńkąd wezwana. 83.
- 23: Litwa iakie dani dawała. 84.
- 24: LitewŃki ięzik iako Ńzyroki. 100.
- 25: Ludzi przedawanie w litwie. 105.

strona: nlb21

1: M

- 2: Machomet ŃzoŃty pan TurecŃki. Lift. 67.
- 3: Machomet oŃmy pan. 67.
- 4: MŃciŃław MŃciŃławowicz. 3.
- 5: MiaŃta przekopŃkie. 71.
- 6: Morawa zburzona. 14
- 7: Machmetowa wiara. 19.
- 8: Machmet koŃalla, tamże. Miod LitewŃki 104.
- 9: Mleka kobylego mocz. 22.
- 10: Moneti nie v Tatarow. 23.
- 11: Michał czeŃarz Constantinopolski. 27.
- 12: Mengrelli lud tamże.
- 13: Morze PontŃkie. 1.
- 14: MoŃkwa miaŃto. 108
- 15: Machmet czarz TatarŃki. 30.
- 16: Mendligier PrzekopŃki czarz. 31. 38.
- 17: Mankup zamek GotŃki. 40. 72.
- 18: Morze IonŃkie. 42.
- 19: Morze ChwalenŃkie. 1. Morze Balteū 98.
- 20: Morze CaŃpiñ. 22. Morze tirennum. 201.
- 21: Morze Euxinum. 1.
- 22: Mifia gdzie. 42.
- 23: Miano polakow rozmaite. 44.
- 24: Modrygifik krol Wandalski. 47.

25: Materna **Statofa** [!] Rzymfki. 53.

26: Marciana Cefarza fen. 57.

strona: nlb22

1: Mowa Wuherfka fka. 60.

2: Morfz riba. 61. 204.

3: Moneta Mofkiewfka. 200.

4: Modon wzięt. 69.

5: Metropolit rufki w Kijowie y iego bifikupi. 81.

6: Miftrz Prufki z niemiecz wyzwan. 84.

7: Mikołaiia fwiętego kościoły w Nowogro. 98.

8: **N**

9: Na drogę piefzki nie chodzą Tatarzy. 23.

10: **Ntcolaus** [!] papa. 27.

11: Na krzyżaki Tatarzy wyzwan. 30.

12: Nogay Tatarzyn. 32.

13: Nohayfka horda. 75.

14: Noe miał trzech finow. 42.

15: Nolę miafło Wandali fpuftofzyli. 48.

16: Nie z Scandiey lud Wandalfki pofzedł. 49.

17: Nicafius s. bifikup Rawienfki zabit. 55.

18: Nagle zdechł Atila. 57.

19: Nigropontum Turek wziął. 68.

20: Nogardia Nowogrod. 93. 97. 98

21: Niedzwiedz księdza Sigmunta Litew. 95.

22: **Nilns** [!] rzeka iako daleko płynie. 201.

23: **O**

24: Obyczay ziemie Mofkiew. 202.

25: Obyczaie Tatarfkie. 21.

strona: nlb23

1: Opat pokrzywniczfki zabit. Lift. 6.

- 2: Otmuchow. 14. Ohulci ludzie. 202.
- 3: Ofiarowanie Ifaaka. 21.
- 4: Od wolhy do morza. 23.
- 5: Okka rzeka. 201.
- 6: O drapieństwie Tatarfkim. 32.
- 7: Orofius o getach piŕze. 37.
- 8: Ołtrogoti ktorzy wezwani. 38.
- 9: Odoakr włofki Tirannus. 39
- 10: Od potopu polaci w łwey ziemi miefzkaia. 49.
- 11: Otoman pirwłzy początek Turkow. 64
- 12: Occalfowie Tatarzy. 75.
- 13: Occas ryczerz. tamże.
- 14: Oczarkow zamek. 76.
- 15: Olgerdus kxiąże Litewfkie. 85.
- 16: Okrzczenie Litwy y zmodzi. 86.
- 17: Ogien Litwa chwaliła. tamże.
- 18: Owocze w Litwie złe. 104.

19: **P**

- 20: Pakořlaw woiewoda Sędomir. 7.
- 21: Pałac kxiądzka Mořkiewfkiego. 109.
- 22: Peta hetman Tatar. 7.
- 23: Początek oboiey Sarmatiey. 1.
- 24: Perkun to ieřt piorun Bog Zmodzłki. 91.
- 25: Pontum morze. 27.
- 26: Permfka ziemia. 203.

**

strona: nlb24

- 1: Połowci czo był zalud. Lift. 50. 1.
- 2: Połowci czemu we zwani. tamże.
- 3: Połowczow porażka. 50. 3. 1.

- 4: Pompo prufki miŃtr. 9.
- 5: PoraŃka polakow. 13.
- 6: PołoczŃk zamek. 100.
- 7: Pogrzeb pobitich polakow. 14.
- 8: Prandota biskup KrakowŃki. 18.
- 9: PoŃłowie do Tatar. 18.
- 10: PoŃłowie od Saraczenow. 19.
- 11: ProŃo nawieczey Ńieię Tatarzy. 22.
- 12: ProŃne piwo. tamŃe.
- 13: Pczoły v Tatarow. 25.
- 14: PocŃątek TatarŃki. 29.
- 15: Payfet czarz TurecŃki. 30.
- 16: Przekop przedtim bykowy wyŃep. 38.
- 17: Paulus Diaconus. 39.
- 18: Pannonia gdzie. 42.
- 19: PŃary wies. 42.
- 20: PomorŃkŃ ziemię polaci poŃiedli. 43.
- 21: Polakow rozmaite imiona. 44.
- 22: Polaci na mieŃtczu Ńzwabow. 45.
- 23: Paulinus biskup NolanŃki. 48.
- 24: PeŃaites czwarty pan Turkow. 66.
- 25: Pera miaŃto. 67.
- 26: PrzekopŃki wyŃep Turek wziŃł. 68.
- 27: PodolŃka ziemia. 77. PrzemyŃka ziemia. 79.

strona: nlb25

1: **R**

- 2: Rauenne miaŃto Atila dobył. LiŃt. 54.
- 3: Reuponticum gdzie roŃcie. 26. 78.
- 4: Ryby v Tatarow. tamŃe.
- 5: Rufka ziemia pirwey Roxolania. 76. 78.

- 6: RuŃki vpad pirwŃzy. 4.
- 7: Rodzay Tatarow przekopŃkich. 70.
- 8: Romowe miaŃto. 20
- 9: RzezanŃkiey ziemie pirwŃsze zburzenie. 4.
- 10: RzemieŃŃa niemalf v Tatarow. 23
- 11: Rzeki v Tatarow ZawoŃkich. 26.
- 12: Rzeki LitewŃkie. 101.
- 13: Rus przeciw polakom. 32.
- 14: Ragafus krol GotŃki. 38.
- 15: Rzim baŃ Ńie Gotow. 38.
- 16: RoŃcia gdzie. 42.
- 17: RoŃtok miaŃto polaci zaŃoŃyli. 43.
- 18: RypheyŃkie gory. 61. 102. 1.
- 19: RozmnoŃzenie TatarŃkie. 64.
- 20: RoŃomak zwierzę LitewŃkie. 104.

21: S

- 22: Samagitia. 83.
- 23: Szaray zamek TatarŃki. 75. 201.
- 24: Sarmatie dwie. 1.
- 25: Seruia ziemia zburzona. 17.
- 26: Selinus a Selembek ieden. 69.

strona: nlb26

- 1: SiradŃka ziemia ŃpuŃtoŃzona. Lift. 7.
- 2: Sendomirza pirwŃsze ŃpuŃtoŃzenie. 6.
- 3: Sendomirza wtore ŃpuŃtoŃzenie. 33.
- 4: SmolenŃka ziemia zburzona. 4.
- 5: Seruia gdzie. 42. Skocia ziemia gdzie. 99.
- 6: SuŃdalŃka ziemia. 50. 4.
- 7: Sirią Turek zwalczył. 69.
- 8: Stempoticz ryczerz. 8

- 9: Strzegom miafto łpuftofzono. 17.
- 10: Sektę Machomętowę tatarzy przijęli. 20.
- 11: Sekti w Rufi rozmaite. 80.
- 12: Święta Saracenskie. 21.
- 13: Swak zwierzę. 23.
- 14: Siachmerh czarz. 30.
- 15: Sachmeth tamże. 31. 32.
- 16: Slauonia. 42.
- 17: Słafko polaci napirwey pofiedli. 43.
- 18: Szczecin polaci założyli. 43.
- 19: Szwabi z kąd. 44.
- 20: Szwabi w Galliei pofadzeni. 44.
- 21: Sarbowie gdzie. 46.
- 22: Świętego Iana pieniądze łkąd. 46.
- 23: Stilkon kxiążę Rzymfskie. 46.
- 24: Skwadowie. 46.
- 25: Scandta gdzie leży. 49.
- 26: Słowienfskiego ięzika łzyrokoć. 5.
- 27: Siedmigrocłką ziemię Iuhrowie pofiedli. 58

strona: nb27

- 1: Siedmigrocłka czemu wezwana. 59.
- 2: Świętopług krol łłowienfski. 59. 60.
- 3: Sigmund krol węgierfski : Cefarz. 67 93.
- 4: Sigmund z łtaroduba kxiądz Litewfski. 94.
- 5: Smiderow zamek. 68.
- 6: Selembek dziefiąti krol turecłki. 69
- 7: Solat miafto. 71
- 8: Switrigał kxiążę. 94.
- 9: Szyrokoć ziemie *litewfskley* [!] . 96.

- 11: Tanais rzeka. 200.
- 12: Tatry gory. 77.
- 13: Tatarzi iako fie poczęli. 29.
- 14: Tatarfkie pirwże prijechanie. 1. 2. 3. 4.
- 15: Tatarfkie wtore burzenie. 33. 34.
- 16: Tatarfkim panom mufi podarze dać. 18.
- 17: Tatarfki ŝpoŝob. 22.
- 18: Trzemech las. 7.
- 19: Taxij tatarzi. 28.
- 20: Tatarzi Litewŝci. 101
- 21: Turfko wielkie. 7.
- 22: Tirk rzeka poczyna fie. 28.
- 23: Temirkitlu czarz. 29. 66. 93.
- 24: Temerlanes. tamże.
- 25: Telebuha tatarzyn. 32.
- 26: Taurika inŝula, Wołynŝka ziemia, teraz Prze=
27: kopŝką zową. 38.

strona: nlb28

- 1: Teodorik krol gotŝki we włoŝzech pano. 39. 53.
- 2: Tatarfkie ziele gdzie roŝcie. 41. 79.
- 3: Trzeŝomąd krol wandalfki. 47.
- 4: Tanais rzeka poczyna fie. 61
- 5: Turci ŝkąd poŝli. 64.
- 6: Trapezontŝki ceŝarz. 66.
- 7: Taurika wyŝep. 70.
- 8: Tachtan wtory czarz przekopŝki. 73.

9: **V**

- 10: Wandalowie ŝkąd poŝli. 41. 47.
- 11: Wiŝtła rzeka v Krakowa. 101.
- 12: Wafiłko kxiążę rufkie. 18.

- 13: Wafil kxiądz Mołkiewłki. 102
- 14: Włodimir kurikowicz. 3.
- 15: Włodimir woiewoda krakowłki. 50 7.
- 16: Vratifławia ŝpuŝtoŝzone. 8.
- 17: Węgrzy od tatarow porażeni. 16
- 18: Wroczenie tatarow z węg[i]r piwłze. 17.
- 19: Vincentius in ŝpeculo hiŝto. 19.
- 20: Wolha rzeka gdzie ŝie poczyna. 25. 61. 102.
- 21: Wronie oko gdzie roŝcie. 26.
- 22: Wilno miaŝto od wilego. 83. 97.
- 23: Wilna y wilia rzeki. 83. 97. 102.
- 24: Vlucham czo ieft. 28.
- 25: Woyŝko Temerłana wielkie. 30.
- 26: Węgierŝkiey ziemie wtora porażka. 34.
- 27: Wyłogoty z kąd poŝli. 38.

strona: nlb29

- 1: Vlani tatarzi przekopłci. 40. 70.
- 2: Wiŝtła rzeka przedtim wandala. 41.
- 3: Windelici Szwabi iedno. 44
- 4: Windelici wykorzeni. 45.
- 5: Walentinian cefarz. 48.
- 6: Vincentius in ŝpecu. hiŝto. fałŝz piŝał. 49.
- 7: Wandalfki y polłki lud od morza odegnan 52.
- 8: Wrołzka Atilowa. 54.
- 9: Wenetia miaŝto załozono. 57.
- 10: Wuhrowie łukiem ŝie bronia. 58.
- 11: Wroczenie Iuhrow do Pannoniey 58 205.
- 12: Władziŝław polłki y węgierłki krol zabit. 67.
- 13: Witenen litwin kxiądz litewłki. 84
- 14: Witołd kxiąz. 85. 93

15: Wilnienki kościół pirwŕzy. 81.

16: Worzkła rzeka tatarfka. 93.

17: Wiatka. 106.

18: **X**

19: Xieniny zamek. 8.

20: Xięgi Moyżefowe turci dzierzą. 19.

21: Xięstwo rzazanski. 4. 25.

22: Xiążęta Mankupskie. 40 72

23: Xiążęta Rufkie walczne były. 51.

24: Xięstwo Kozanski. 73. 108.

25: Xięgi Rufkie biefiednik. 82.

26: Xięstwa Litewskiego wypjs. 83. 96.

27: Xięstwo Pfkowski. 9[8]. 99.

strona: nb30

1: Xięstwo Nowogrodski. Lift. 93. 95.

2: Xięstwo Smolenki. 93.

3: Xięstwa Litwie odięte. 95.

4: Xięstwo Moskiewki. 106

5: **Xxięstwo [!]** Twordki. 107.

6: Xięstwo Chełmski. 108.

7: Xięstwo Glinki. tamże.

8: Xięstwo Rubski.

9: Xięstwo Iarofławski. tamże.

10: Xięstwo Suherki.

11: Xięstwo Sufdalski. tamże.

12: **Z**

13: Zawichoŕt ŕpuŕtoŕzon. 6.

14: Ziemie naŕzey Sarmatiey. 1.

15: Ząmęt ryczerz. 8.

16: Złodziejŕstwa niemas międzi tatary. 23.

- 17: Zwierzę Swak. 23.
18: Zawolfkich tatarow ziemia. 24
19: Zaiucham czarz tatarfki. 29.
20: Zona zawolfkiego czarza ziechała. 31
21: Zophi krol Perfki. 69. Zołdan zabit. 69.
22: Zophiego s. kościoł w Copftantinopolu [.] . 70.
23: Zybaczow. 78. Zmarzłe morze. 99.
24: Zydowie rufci nie lichwią. 80. 101.
25: Zmodz. 83. Zmodzskiej ziemie wypi. 89. 100.
26: Złota baba gdzie ieft. 202.
27: Koniecz Regeltru.

strona: 1

Lift. 1.

1: Wypisanie dwoiey Sarmat=

2: fkiey krainy. Iedney ktora leży w Azijey ściąga

3: iącz sie ku wśchodu floncza. Drugiey kthora

4: w Europie ku połnoczy: á ku zachodowi fie

5: ściągaiącz. Przez doctora Macieia Mie

6: chowithę laciną wipifane á ku poł=

7: politego człowieka pożythku na

8: polską rzecz wyłożone.

9: **D**awni historikowie o dwoiey Sar

10: matijey powiadali, łobie pograncz

11: ney y przyleżączey. Iedna iefth w

12: Azijey, druga w Europie. Azijfka

13: Sarmatia ma w łobie rozmaith narodi á ro

14: dzaie Tatarow ku wśchodu floncza fie ściąga=

15: iącz aż do morza Kafpijfkiego (ktore Rus Ch=

16: walenfkiem morzem zowie) zafię na zapad aż

- 17: do rzeki Tanais: którą Don w onych stronach
18: zowią. Sarmatia w Europie na wschod, po=
19: czynajcie od tejże rzeki Tanais, a bieży ku zachod
20: do aż do samej Wiłły, zamyka w sobie ziemię
21: Moskiewską/Ruską/Litewską, też części Pol=
22: skiej ziemie y Pruskiej/ktoreż ty wszystkie naro=
23: dy pierwej zwano Gethi. Tych wszystkich ziem
24: panstwa/ szerokości/ rzeki/ lud/ y ich obyczaje,
25: także y innych ludzi postronnych w księgach ni

A

strona: 2

1: nieczytanych będą wypisane.

2: **Rozdział pierwszy: z kąd pošli**

3: **Tatarzy y iako w te strony przyšli.**

- 4: **R**oku od narodzenia Bożego, Ie=
5: dennajego po tyfiaczu y po dwu
6: set, w Maiu księżicu: najtała wiel
7: ka Kometa osmnajście dni trwała=
8: jąca, która sie obracała nad rzeką Thanais, zie
9: mią Ruską y też połowczow, ściągając ogon
10: swój na zapad, a przyście Tatarow znamionu
11: iąc przed tym nigdy niesłychanych/ ktorzy dru
12: giego roku (iako powiadają) zabiwszy własne
13: go swego pana Dawida: powstali z podgorza
14: ziemie Indijey. Także potłumiwszy wiele naro
15: dow krainy północney: przyšli aż do Połow=
16: czow/ktorzyż to Połowczy był lud przy brze=
17: gu morza Euxinum (ktore Pontem albo Mo

18: ſkiewſkim morzem zową) za białem ieziorem
19: mieſzkaiąci. Imię maią od łowu albo połowa
20: nia, ktore też z dawna zwano Gothi/ ale Rus
21: ie zowie Połowcze iakoby drapiezni/ bowiem
22: oni częſte na nie naiazdy czyniącz: wiele gim
23: dobra zabierali iako dzifia czynią Thatharzy.
24: Gdyż do Połowczow przybrali ſie Tatarzy/ te

strona: 3

Lift. 3.

1: dy oni wziąwszy z Rufią przymirze, żądali ich
2: o pomocz/ gdyż theż iednaka była y Rufi nie=
3: bezpieczeńſci: gdy by Thatharzy Połowcze z=
4: wyciężyli, w tenże też czas poſłowie Tatarſczy
5: do Ruſkich panow przyjechali, radzącz iżeby ſie
6: oni nie wkładali ku pomoczi Połowczom, iako
7: ſwoim głównym nieprzyjacielom, wſzakofz Ru=
8: ſkie panięta nie wiele ſie radzącz poimawſzy po
9: ſły Tatarſkie: pobili/ á zebrawſzy wielkie woy=
10: ſko, morzem y ziemią Połowczom na pomocz
11: iechali. Pierwſze kxiążę było Mſciſław Roma
12: nowicz z ſlachtą Kijowſką. Drugi Mſciſław
13: Mſciſławowicz z ryczerſthwem Haliczkiem.
14: Potym kxiądz Włodzimirz Kurikowicz. Kxią=
15: żęta Czernieiwſkie y kxiążętha Smoleńskie
16: Ci złączywſzy woſka ſwoie z Połowczami w
17: Protolcu/ ſtąd że ſie ſpołem wybrawſzy dwa=
18: nalcie ſthanim przyiechali do rzeki Kalczey/
19: gdzie ſie iuż byli Tatarzy położyli/ tam że Ta
20: tarzy nie dawſzy ym wythchnienia, poruſzyli ſie
21: nanie/ także poraziwſzy y rozbiwſzy Połowce:

- 22: vderzyli w Rułkie woyska, gdzież w bitwie wiel
23: kiey Młciłław kxiądz Kijowłki y kxiądz Czýr=
24: nieowłki byli poimani, ołtatek Rułi łamiż Po=
25: łowczy (gdy przez ich ziemię vciekali) pobili
26: iedne dla koni, á piełze dla łzat/ iedne bijąc, dru

A ij

strona: 4

Lift. 4.

- 1: gie topiącz/ tenci był vpad Rułki, nigdy w ich
2: ziemi niesłychany, y ta pierwłza porałzka od ta=
3: tarow. Po tey bitwie Młciłław Kxiążę Ha=
4: liczkie gdy vciekaiącz ku łodziam przyłzedł/ bo=
5: iącz łie pogoniei od Tatarow, włiadłzy w ied=
6: nę łodzią drugie kazał od brzegu odcinać/ tam
7: że z boiaznią vciekaiącz na Halicz przybieżał.
8: Takieź y Władimirz Kurykowicz ledwo vcie
9: kaiącz, do Kijowa przyiechawłzy zamek vbieżał
10: y połiadł/ ołtatek Rułi gdy vciekaiącz przyłli
11: tam gdzie były łodzie, zatrołkawłzy łie iż ich nie
12: załtali/ tam y łam łie tułaiącz od głodu pogi=
13: nęłi, okrom nie ktorých kxiążąt á boiarow kto=
14: rzy wzdý w czołnach przez wody przebyłi. Po=
15: thym roku Bożego we dwadziefcia y ołmi po
16: tyłięczu y po dwu łeth, zebrawłzy łie mnołthwo
17: wielkie Tatarow: wtargnęłi w Rus y włzytkę
18: ziemię Rzazanłką zburzyłi/ Kxiążę zabili, zam
19: ki po palili/ ołtatek łudu w niewołą zabrałi. Za
20: tim zimie tegoż roku w ciągnęłi w ziemię Su
21: dalłką/ á zburzywłzy włzytkę, kxiędza Irzego y
22: łiny iego y wiele inłzych kxiążąt pobili/ á łpa=

- 23: liwŷy zamek Koŷtow, plon w niewolę zabrali.
24: Drugiego roku w targnawŷy w ziemię Smo
25: lenfką y Cŷyrnieiowfką, okrutne pobicie czyni=
26: li nikomu nieprzepuŷczaięcz/ zamki y dwory

strona: 5

Lift. 5.

- 1: popalili, z kthorych byli kxiążętha y boiarowie
2: przed ftrachem po vciekali, także oni nabrawŷy
3: fie wrocili fie ku domowi.

4: Rozdział 2. o ŷpuŷtoŷzeniu zie

5: mie Polŷkiej y Węgięŷkiej.

- 6: **T** Vŷ węc [!] daley będziem powiadać
7: rzędem o ŷtraŷliwym á okrutnem
8: burzeniu tichto Tatarow.
9: #Roku czterdzieŷtego pierwŷzego
10: po tyŷięczu y dwu ŷet, wtargnawŷy Thatarzy
11: w Ruŷką ziemię Kijow główne miaŷto Ruŷkie
12: y koŷtowno zbudowane/ gruntownie zburzyli
13: bowiem w Kijowie brony mieŷczkie/ thakieŷ y
14: wieŷe mocno zbudowane miały dachy pozło=
15: czone/ tamŷe teŷ mieŷzkał Metropolit á nawyŷ
16: ŷy biŷkup Ruŷki, maięcz pod ŷobą Władyki po
17: czawŷi od Dunaią po ziemi Multanŷkiej Wa
18: ŷaŷkiej/ Ruŷkiej/ Moŷkiewŷkiej rozkazuięczy
19: ktory odtychmiaŷt po zburzeniu w Kijowie nie
20: mieŷzka/ było teŷ w Kijowie koŷciołow albo boŷ
21: nicz koŷtownych więczyez niŷ trzy ŷta/ z ktorych
22: ięŷzcze drugie ŷtoię puŷte po polach y po leŷiech
23: w ktorych zwierŷęta ŷtawaię/ Wŷzakoŷ ięŷzcze

24: tam lą dwa znamienite kołcioły/ ieden panny

25: Marijey/ drugi fwiętego Michała/ maiącz

strona: 6

Lift. 6.

1: na łobie nie ktore blachy pozłoczone/ tamże Ta

2: tarzy gdi mimo Kijow iadą zową thy kołcioły

3: Altymbafana, to ieft złotimi głowami jpodzis

4: dzien/ na tey gorze gdzie pierwey był zamek ieft

5: grod drzewiany dożyć fzyroki kthory Litewfzczy

6: panowie zbudowali. Tymci obyczaiem wżyith=

7: ka Rułka y Podolłka ziemia fwym miałthem

8: głównem zniłzczała.

9: Rozdział 3. o rozdwoieniu

10: woyska Tatarfkiego.

11: **B** Atus czarz Tatarfki, chcąc cią=

12: gnąć ku wuherłkie ziemi, połłał Pe

13: ta hetmana fwe^{go} na polłkę. Gdzież

14: mienia Polanie aby on łam fwim

15: czołem zburzył Polłkę, łłłko, y Morawę, włza

16: koż węgierłkie kroniki maią, iz tu łam niebył

17: telko Hetmani z hordami połłani, ktorzi pobiw

18: łzy pany y boiary Rułkie, zabrawłzy plon z Lu=

19: blina y z Zawichołta: do Rułi dognali/ tamże

20: łie zafię wrociwłzy zburzili Sendomierz y za=

21: mek. Gdzież zabili Opata Pokrzywniczkiego

22: ze wżytkimi mnichy/ á zabrawłzy wielką licż=

23: bę oboygą pogłowia/ tak łłachty iako y prołte

24: go ludu khtorzy [!] łie w Sędomirzu zachować

25: chcieli, ciągneli z plonem przez wiflicę y Skar

26: bimierz aż do Ruffi/

27: á gdi leżeli przy rzecze czar

strona: 7

1: ney v wfi którą zową Wielkie Turfko/ ziachał

2: nanie Włodzimierz Woiewoda Krakowfki, z

3: ślachtą Krakowfką/ tamże gdy była bithwa

4: wŷzytko ono mnoŷstwo poimanych rozbiegło fie

5: y puciekało do laŷŷow bliŷkich/ tamże Woie=

6: woda z ŷwoimi iako w male bedączy zwycię=

7: żon od mnoŷstwa Tatarfkiego/ wŷzakofz Tata=

8: rzy bacząc porażkę ŷwoię odiechali do Ruffi

9: do laŷŷa ktory zową Trzemech á wziąwŷzy ku

10: pomoczy więczy towarzyszow wrocili fie zgnie=

11: wem ku polŷczy/ ale iż ich było wielkie wojfko

12: przeto przyechawŷzy do Sędmirza rozdzielili

13: fie na dwoie. Mnieyŷzy vph poŷlali ku Lęczycce.

14: Siradzowi y Kuiawam z Hetmanem imie=

15: niem Kaydan/ kthory żadnego odporu niema=

16: iącz, ziemie przerzeczone, mieczem j ogniem ŷpu

17: ŷtoŷył. Drugi huph więtyzy z Hetmanem Petą

18: vdał fie kn [!] Krakowu/ tamże gdy burzili wŷzę=

19: dy po okolicy/ Potkał fie ŷnimi v wfi Chmiel

20: nika nie daleko Szydłowcza Włodzimierz wo

21: iewoda á Climunt Kaŷtelan Krakowfki/ takież

22: Pakoŷlaw woiewoda/ y Iacub Kacziborowicz

23: Kaŷtelan Sędmirski z Slachthą y z rycer

24: ŷtwem Krakowfkiem j Sendomierzŷkiem, tā=

25: że podkawŷzy fie/ á gdy ieden huph Tatarfki po

26: rażony tyłu podał/ oni fie na drugi więtyzy ob=

strona: 8

Lift. 8.

- 1: rocili á także spraczowani w bitwie pierwfzey la
- 2: czno byli od Tatarow porażeni/ á niektorzi fcie
- 3: lkami vciekali. Poginęli w they bithwie Cri=
- 4: fthinus Sulkowicz z Niedzwiedza/ Mikolay
- 5: Witowicz/ Woyciech Stąmpoticz, Zament
- 6: Sulifław/ Grambina, wlfzytko czni ryczyrze y
- 7: wiele infzych znakomitich/ z ktorego porażenia
- 8: y drudzi ziemianie do infzych krolestw poucieka
- 9: li/ á lud kmieczy z dziecmi y z bydłem po lefiech
- 10: y po błothach fie pokryli, Aże theż y Bolesław
- 11: przezwifkiem czyfty/ kxiążę Krakowfkie j Sen
- 12: domierzfkie z mathką Krzemiflawą y z żoną
- 13: Kingą na pierwey do węgier na zamek Xieni
- 14: ny nie daleko Sąnczą potym na Morawę do
- 15: niektorego klaftora zakonu fwiętego Berna=
- 16: ta wftąpił. Także Tatarzy po bitwie v Chmiel
- 17: nika przijechali do Krakowa we frzodę popiiel=
- 18: czową, á gdy tam ludu nie nalezli (bo wlfzytko
- 19: było pouciekało) tedy kościoły y domy popali=
- 20: li, á kościół fwiętego Andrzeia ktory iefzcze za
- 21: murem miefzkciem był obtoczyli. A gdy go do
- 22: być nie mogli (bowiem fie tam nie mało Po=
- 23: lakow zamknionych duże bronilo) nicz nie zy=
- 24: lkawfzy odiechali. Potym vdali fie ku Wrati=
- 25: fławowi ktori też nalezli pufti/ bociem też wlfzyt
- 26: czy z Wratiflawia miefzczanie dla ftrachu by=

strona: 9

Lift. 9.

- 1: li pouciekali zabrawfzy z łobą czo kofztowniey=
- 2: fzego/ baczącz to lud **kxcędza** [!] Henrika zbieżaw
- 3: fzy z zamku Wratifławfkiego nabrali żywiołu
- 4: á nalfpiżowawfzy zamek domy y miałto zapali
- 5: li/ tamże Tatarzy gdy miałto pułte nalezli za=
- 6: mek optoczyli/ ale nie długo tham leżączz odie=
- 7: chali, iako flawa ieft iże dla modlithw á płaczu
- 8: **nieiakie**^{go} Ceflawe Piora zakonu **fwięte**^{go} Do=
- 9: minika ktory z bracią fwoią na zamku był za
- 10: chowan.
- 11: #W tenże czas on drugi vph Tatarfki ktori
- 12: był na Kuiawy poflan/ z iechawfzy fie wefpo=
- 13: łek fty m drugim/ ciągnęli ku legniczi. Gdzież
- 14: kxiądz Henrik fin S. Iadwigi zebrał był nie
- 15: mało zbroynego ludu/ thak flachciczow iako y
- 16: proftych z wielkiey Polfki y z Śląfka, ziechali
- 17: fie też byli z ryczyrfstwem fwem, Mieczław Ka
- 18: zimirowicz, Opolfkie kxiążę/ Bolesław fin De
- 19: polda grabie Morawfkiego wezwan Szepioł=
- 20: ka. Theż Pompo Prufki miłtrz z komendathory
- 21: fwemi/ y wiele infzych krzyżownikow. A gdi fie
- 22: iuż thak woysko z Legnicze wytaczało: thedy ka
- 23: mień wielki z wierzchu kościoła Panny Ma=
- 24: rijey zpadfzy, mało głowy kxiążęcia Henrika
- 25: nierozwalił, to zaiſthe było znamię nie fortony
- 26: Wijechawfzy toż kxiążę z przedmieſcia Legnicz

A v

strona: 10

Lift. 10.

<http://rcin.org.pl>

- 1: kiego/ wojsko ono wszystko na cztery hupy
- 2: rozszykował. Pierwszy hup z Krzyżaków do=
- 3: browolnych y Gorników z łotey gory/ y inżich
- 4: drabow/ których hetmanem był Bolesław sze=
- 5: piółka. Drugi vph był Krakowianow j zmniejsz
- 6: szej Polski rycerstwa/ ich Hetmanem był Su
- 7: liław brat Włodomira woiewody Krakow=
- 8: kiego v Chmielnika zabitego. Trzeciego vphu
- 9: Hetmanem był Miecław książę Opolskie/
- 10: gdzie było rycerstwo Opolskie y Pompo
- 11: Pruski mistrz z swymi krzyżaki. Czwarty hup
- 12: rządził sam **kxiąd** [!] Henrik/ w kthorem było ry=
- 13: czerstwo z Śląska y z Wielki Polskiej y lud
- 14: inży służebni. Takież też było wojsko Tatarskie
- 15: rozdzielono/ ale w mocy y w waleczney zwy=
- 16: czayności daleko sprawniejsze nad nasze/ **kak** [!] iż
- 17: ieden hup Tatarski wszystko polskie przewyższ
- 18: A gdy sie tam oboie wojsko stoczyło na placu
- 19: barzo szerokim które zowią dobre pole, w ponie
- 20: działek wielkonocny, dzielątego dnia Kwie=
- 21: tnia. Tedy napierzwey **Tararzy** [!] strzałami swe
- 22: mi krzyżownicy y gorniki potłoczyli y potłumi
- 23: li iakoby grad zboże na polu. Potim huphi dwa
- 24: Sulisławow y Miecław Opolskiego ksią=
- 25: żeńca/ podkali sie z trzemi hupami Tatarskimi
- 26: wielką porażkę w Tatarzech uczynili tak iż też

strona: 11

Lift. 11.

- 1: poczęli wciekać. Owaciem tam iakis człowiek
- 2: około obu vphu naszych chodząc/ fthraźnim

- 3: głoffem iął wolać, biegaycie biegaycie, ktorzy
4: głos flifząc kxiądz Mieczsław od wojfka vciekł
5: á zanim też ryczerstwo pobiegło.
6: Widząc to
7: kxiązę Henrik z wielką żałofcią rzekł/ gorze
8: fie nam stało/ także przytoczywfiży fwoy czwar
9: ty vph/ one trzy Tatarfkie od nafzych iuż rozer
10: wane poraził y rofprofził/ zatem przyftąpił vph
11: czwarty Tatarfki z Hetmanem Petą, j z wiel=
12: kiem okrzykiem bithwę ftoczył/ á gdy fie z obu
13: fttron duże bili á niemało iuż Tatarow zbitych
14: było/ y drudzi vciekać myflili/ tedy ieden chorą
15: ży Tatarfki nofząc wielką chorągiew na ktho=
16: rey wymalowana była gręczka litera chi, thim
17: znamieniem x, á na wierzchu drzewcza była
18: głowa z długą brodą czarna y barzo fzpetna,
19: tamże on chorąży poczał oną głową mocno
20: trząć czaruiącz á mowiącz czo on wiedział z
21: kthorey głowy pośzedł dym á kurzawa niewy=
22: mownie fmodliwa ktora tak nafze zarazała y
23: zemdlawfiży żadną miarą fie niemogli bić, tak
24: że woysko Tatarfkie z wielkiem krzikiem na po
25: laki fie obrocilo, ktorych woyska iefzcze były ma
26: ło narufzone, y rozerwawfiżi ich vph wielkie roz
27: lanie krwie vczynili/ zginął tam Boleflaw fze

strona: 12

Lift. 12.

- 1: piołka fin grabie Morawfkie^{go} y Pompo Pru
2: fki miftrz z wielim infzych ryczyrzow. Tamże
3: też kxiązę Henrik thak boiował iż go Thatha=
<http://icm.org.pl>

4: rzy y z czoła y z thyłu obthoczyli, iż theż thelko
5: cżterze ryczyrze około niego fie zawartali. Su
6: liłlaw brat woiewody Krakowskiego, Klimunt
7: Głogowfki woiewoda/ Kunrat Kunratowicz
8: á Ian Iwanowicz, ktorzy iako mogącz chce=
9: li kxiązę Henrika z pořzodku nieprzijacioł wyz
10: wolić aby mógł vciecz/ ale iego kon zraniony
11: iemu vřtawał, tak iż Tatarzy dořcignąwfzy go
12: ze trzemi przerzeczonymi (bo Iwanowicz iuż
13: fie był od nich odłaczył) A gdy fie thak przez
14: niektory czas bronili/ tedy Iwanowicz dořtaw
15: řzy konia řwieżego od Kořciřława dworzanina
16: kxiążęcze^{go}, rozbiwfzy ono wořfko dodał go kxią
17: żęciu, na ktorego gdy wřiadł kxiąd [.] Henrik po
18: trzecie był od Tatarow obtoczon/ thamże fie
19: řmiele wybijaiącz/ gdy lewą rękę podniořł aby
20: tatarzyna vderzył tedy go drugi tatharzyn pod
21: pachę ořzczepem przebodł/ tak że on iuż za mar
22: twe z konia fie pochylił řpuřciwfzy rękę, ktorego
23: Thatharzy z wielkiem krzykiem obřkoczywfzy z
24: vphu odwlekli iakoby z kuřze mogł zařtrzelić/
25: głowę mu vcięli á zřupiwfzy z odzienia y z kli=
26: notow nago zořtawili.

strona: 13

Lift. 13.

1: #Zaginęło w tey bitwie mnořtwo řlachthy
2: polřkiey, miedzi ktoremi Suliflaw brat Wřo=
3: domirza woiewody Krakowskiego/ Klimunth
4: woiewoda Głogowfki/ Konrad Conratowicz
5: Sthephan z Wierzbney z Andrzejem řinem/

- 6: Klimunth Andrzeiowicz z Pełenicze/ Thomas
7: Piotrowicz/ Piotr Kufza/ y innych wiele. Ciało
8: księdza Henrika: gdy iuż było po poraźcze/ led
9: wej po łożoſtem palczu v lewej nogi poznane. An
10: na żona iego dałago pochować we Wratifla=
11: wiu poſzrod choru Koſcioła S. Iakuba v za
12: konnikow S. Francifka. Gdzież też pochowa=
13: ny ciała Miſtrza *prufkie*⁸⁰ j inſzych czo naczelnej
14: ſzych zakonu krzyżownikow. Ciało Boleflawa
15: ſina grabie Morawſkiego: leży w Lubiązu w
16: korze v bratow konwierſzow. Drugie ciała krze
17: ſcianow tamże na polu bitwy pochowane ſą/
18: Na ktorych koſcioł zbudowany ſtoi aż do dzi=
19: ſieyſzych czałow. Potym Thatharzy wziąwſzy
20: zwycięſtwo wielkie z księdza Henrika y Pola=
21: kow: nabrawſzy ſie też łupu z nich chcząc wie=
22: dzieć liczbę zabitych: kaźdemu iedno vcho vrz=
23: nąwſzy: dziewięć worow wielkich napełnili, A
24: głowę księdza Henrika wđziawſzy na drzewcze
25: czo nawyſſze przynieſli p od zamek (bowiem
26: Miałtho Legnicza dla boiazni Thatharow:

strona: 14

Liſt. 14.

- 1: Thatarow było ſpalone) Przykazuiąc gdyż
2: iuż kxiążę zabithe było: aby im zamek otworzo
3: no/ ktorym Grodzanie ſłuſznie odpowiedzieli iż
4: za iedno kxiążę mieli więczey kxiążąt ſinow *ie*⁸⁰
5: Także Tatarzy około Legnicze wſi popaliwſzy
6: ku Otmuchowu ſie wezbrali. Gdzieſz przez pięć

- 7: nańcie dni leżąc wżycko okolicznie ſpułtoſzyli/
8: Zatim przyciągnęli ku kxięſtwu Ratiborſkiemu
9: á poleżawſzy ołm dni w Bolczyſku na morawę
10: ſie vdali, ktorąż więcey niź przez czały mieſiącz
11: mieczem y ogniem pułtoſzyli wolno. **Ggiż [!]** Wa
12: czław krol Czeſki w ſwym obozie omieſzkawał
13: Także od Ołomuncza do Węgier ſie vdali/ y
14: złączyli ſie z wielką hordą Czarza ich Batego
15: ktory iuż był do Węgier pociągnął.

16: Rozdział 4. O zburzeniu ok=

17: rutnym Węgierſkiej ziemie, przez Bata Cza=

18: rza Tatarſkiego.

- 19: **B** 4 Aty zwyciężywſzy á prawie ſpułto
20: ſzywſzy Ruſką ziemię/ wezbrał ſie
21: ku Węgierſkiej z ludem pięćikroć
22: ſto tifiącz. Tamże woiewodę Wę
23: gierſkiego (ktory od ſwego krola Bele poſłany
24: z ludem, miedzi gorami Ruſkiemi na mieſthcu
25: iednim kthore Kloza zową iemu był zaſtąpił)

strona: 15

Lift. 15.

- 1: poraził i zwyciężył/ także tym richley wfi j mia
2: ſteczka pałac przyciągnął do rzeki ktorą zową
3: Ciſa, ta płynąc z Thatrow ku połdnowi w du
4: nay w pada. Tamże z tąd Tatarzy pułciwſzy
5: ſie, przyciągnęli do miaſta Wacicy ktore z ko=
6: ſciołem biſkupim zburzyli y spalili. Potym ku
7: Prſtu (gdzie krol Była woſłko zbierał) przy=
8: ciągal i odciągali/ naieźdzaiącz y odieźdza=

9: iącz, iako obyczay ieft Tatarſki. A gdy iuż krol
10: Bela woſko nie małe zebrał, tak flachty ſwiec
11: kich, iako y duchownych. Przyciągnąwſzy poło
12: żył ſie v teyże rzeki Ciſfi/ á tam oſadził moſth
13: ſtrażę tyliącz zbroynych mnima iącz aby ſie
14: Tatarzy nie mieli wodą puſcić/ gdyż była bar
15: zo głęboka, błotna, á tak trudna ku przebyciu/
16: Ale Tatarzy ktorzy ſie iuż byli przez wiele wiet
17: ſzych rzek przepawili, nalaffzy brod, w noczy ci=
18: ſę przebili, także na ſwitaniu krola z iego wo=
19: ſkiem ogarnęli, y niewymownem mnoſtwem
20: ſtrzał, ktore nieinacy iedno iako grad ſzumia=
21: czi puſzczali Węgry przeſtraſzyli, wiele ich po=
22: biwſzy ale więczy raniwſzy. Bowiem węgry
23: nie gotowi będącz bez żadnego ſzykowania ſni
24: mi ſie potykaiącz padali. Bacząc to drudzi to
25: warziſze, dla boiazni po tajemnie vciekali. Tam
26: że Tatarzy iako chytry miedzi ſię ie przepuſcili

strona: 16

Lift. 16.

1: tak iż krol z bratem ſwym Kołomanem nie o=
2: baczeni przeſli. A drugie Tatarzy ogarnawſzy
3: do *iedne*^{go} pobili. Zginęło tam duchownich pra
4: łatow niemało. Miedzi ktoremi Mathias Ar=
5: chibiſkup Strigonſki. Vgolinus Arcibiſkup
6: Kołoſenſki. Georgius biſkup Laurienſki. Rei=
7: naldus biſkup Siedmigrodſki. Biſkup theż
8: Nithrieñ. Nicolaus probocż Sz kibienſki/
9: Podkanczlerz Krolewſki. Eradius Ardziakon

- 10: Bachaczeñ. Miłtrz Albert^{us} Ardziakon Stry=
11: gonfki/ á inłzych fwieczkich tak flachthy iako y
12: prołtych niezliczona wielkość pobita, y oni czo,
13: vciekali pogonieni byli y pobicij [!] po drogach/
14: Tamże gdy do Pełthu tatarzy przyfli/ wielkość
15: nie małą ludu pobili połpolitego. A krol Beła
16: przed łtrachem vciekł aż na granicze Rakufkie
17: gdzież go więcż Rakufkie kxiążę ięło. Pothym
18: gdy był pułzczon: nadiechawłzy żonę fwą, vłtą=
19: pił do Słowienłkiey ziemie/ gdzież [!] miełzkał aż
20: do pogoniey Kaydana Tatarłkiego Hethma=
21: na. Także Tatarzy zburzywłzy Węgri, z iednę
22: łtronę dunaia, gdi zimie Dunay zamarzł. prze=
23: prawili łie na drugą łtronę, y połožili oboż mie
24: dzi Strigoniem á miedzi Laurinem/ gdzież ie
25: łzcze łą kopcze y przekopy znamię ich połoženia
26: Z tegoż miełtca naiazdy czynięcz/ włzythkę

strona: 17

Lift. 17.

- 1: onę za Dunaiem łłtronę, mieczem y ogniem
2: okrutnie zburzyli, á gdy łię zalię chcieli do fwey
3: ziemie wraczać, wołfko na dwoie rozdzielili.
4: Kaydan Hetman obrocił łie ku Słowienłkiey
5: ziemi przeciw krolowi Beli, ktory złęknawłzy łie
6: vciekł aże ku morzu do miałta imieniem Pola
7: łamże Caydan iako łie był z łwem Czarzem
8: Batym zmowił: zburzywłzy ziemie/ Bołżnę/
9: Serwią y Bulgarią, zołtał łie v Dunaia aże
10: by horda Czarzowa nadełzła. Zalię Bathy po
11: odciągnienu Kaydanowym dobył y zburzył

- 12: Strzegom miało na on czas na znamienitfze.
13: Gdzież byli miefzczanie rozmagitego narodu
14: kupczy/ niemczy/ włoſzy/ franci/ ktorzy iż fkar=
15: by byli w ziemię pokryliktorych [!] Tatarzy żąda
16: li, dla tego wſzytczy z dziecmi y z niewiałthami
17: bez żadney lutoſci byli pobici. Także ſpułtoſziwſzi
18: Sthrzegom ciągnęli ku Dunaiowi gdzie ich
19: Kaydan czekał. Potim ſpołem nad białem Ie=
20: ziozem ciągnąć wracali ſie do ſwey ziemie
21: Tatarſkiey. Wſzytek cas tego burzenia Tatar
22: ſkiego w węgierſkiey ziemi byłci przez dwie lecie

23: **Rozdział 5. iako Papież In=**

24: **nocentius poſłał do Cham wielkiego Czarza**

25: **Thatarſkiego, aby krzeſcianom dał pokoy, po=**

B

strona: 18

Liſt. 18.

1: **tym iako on wiarę Machometową przyjął.**

- 2: **G** Dy Tatarzy wyiezdźdali: wſzythka
3: drzała Europa: boiącz ſie też panię
4: ta wſzytkie ich zafię wroczenia/ ra=
5: dzili ſie około tego, tedy Innocen=
6: tius czwarty Papież Rzimſki/ poſłał z Lug=
7: dunſkiego ſeymu do wielkiego Czatzia [!] Thatar=
8: ſkiego: brata Aſcelina zakonu ſwiętego Domi
9: nika z drugą bracią iego, lata Bożego. 1246.
10: Kthory przez Niemieczką y Czeſzką ziemię do
11: Wratiflawia gdy przyſzedł: thedy Boleſław
12: Śląskie, y Wratifławſkie książę [!] czeſtowałgo

13: znamienicie: y wdzięcznie odprawiło. Pothym
14: gdy do Łęczycze przyfzeł [!], tamże też Konrat kxią
15: żę Mazowieczkie wdzięcznego prział j do kra
16: kowa odesłał. Gdzież też kxiążę Bolesław Pu=
17: dicus z matką śwą Grzymiławą y z Prando
18: tą biskupem Krakowfkiem: wdzięcznie gi przy
19: iął y darował znamienicie drogimi fkorkami,
20: nad to czo też łami za łwe pieniądze fkupowa=
21: li, na podarze Carzowi tatatfkiemu [!]. Bowiem
22: ku paniętom Tatarfkiem niełufza przez poda=
23: rza przyłstępu czynić. A w ten czas na więthfzą
24: tich posłow fortunę był w krakowie v kxiążęcia
25: Vasiłko kxiążę Rułkie, wnuk mathki Bole=
26: ławowey, kthoremuż oni posłowie byli polece=

strona: 19

Liy. 19.

1: ni, j doprowadzeni az do Rułkiey ziemie. Tam
2: że do Kijowa gdy przyfli, dołtali łobie koni wed=
3: ług łpofobu Tatarfkiego, kthoreby vmiały fo=
4: bie vodi y pałtwi, nogami łnieg przegrzebaiąc
5: łzukać. Wybrawłzy łie więcz z Kijowa. Przemi
6: nawłrzy wiele kxiążąt Tatarfkich. Przyli [!] potim
7: do Chama wielkiego Czarza Thatarfkiego, v
8: ktorego łprowiłrzy legacją Papieżłką, żąda=
9: li aby on poznał y chwalił iedinego Boga w
10: łzego łtworzenia, y tego kthorego on połłał pa=
11: na Iezu Criłta aby tak więczey krzełcianow
12: nie płował ani łzkodził, iako vczynił w polłkiey
13: w Węgierskiey, y Morawłkiey ziemi. A gdy ie
14: Czarz odprawił, iż przez pięć łat nie miał czy=

- 15: nić naiazdy na kreefciany [!], oni zafię thąż drogą
16: którą przyjechali wrocili fie do Papieża z lifthy
17: Carzowemi, O ktorej też rzeczy piśał Vincen
18: cius w księgach ktore zową Speculum Hifto
19: ricale lib. xxxij. gdy tam to będziesz czytał, bacz
20: że to dobrze aby był oftrożny, bo on tham wię=
21: czey piśał niż było trzeba. Po odiechaniu po=
22: fłow Papieżkich, tuż przyiechali poflowie Sa
23: raczenow radząc Tatarąm aby oni radczey
24: przyięli wiarę Machomethowę, gdyż ona nie
25: tak ciężka iest iako krześcianfka ale lżeyfza/ ro=
26: fkoży pełna, y ludziem walecznym przyfityniey

B ij

strona: 20

Lift. 20.

- 1: fza, mieniącz iż wiara krześcianfka iest ludzi li=
2: chych, á prożnuiących ktorzi obrazi chwałą, gdiz
3: Saraczeni z fwey wiary wielkie rofkoży ma=
4: ią y pożytki, inſze w fzythkie fękti moczą y mie=
5: czem fobie podbijaiącz, z pyfznymi walcząc, á
6: powolnym dan wftawiaiącz, y fpodobała fie ta
7: tarom iako lodu [!] grubemu á nie vcżonemu, á
8: napierwej Czarzowi Batemu iako ludziom cie
9: lefnym á fwieczkim: rada ona Sarracenow
10: Także fobie ich fęktę wybrali á nie żądną [!] in=
11: fzą, mowiącz y podzis dzien Eiffa rocholla/ to
12: iest, Iefus iest duch Boży/ á Machometa zo=
13: wą, Machmet rofolla, to ift [!], Machometh iesth
14: fprawiedliwość Boża, także oni niechcieli ob=
15: rać pana Iezufa ktory nauczał żywotha du=

- 16: chownego, woleli żywot cielesny á plugawy y
17: świerzęczy obierać, śprawiedliwość Bożą ktho=
18: ra ie w piekle będzie męczyła na wieki. Thakże
19: odtichmiałt y po dzis dzien Machometowi flu
20: żą. Pięciori Moyżeszowe księgi przijawłzy ob=
21: rzazuią fie, y łtarego zakonu obyczaie chowa=
22: ią, Dzwonow żadnych niemaią, ale na kazdy
23: dzien wołaią śwym ięzykiem, lai illo illoloch/
24: to iełt niemafz inłzego Boga telko ieden Bog/
25: Smiele wyznawaią fie być Izmaelity iakoby
26: z Izmaela polli, krzełciany zowąż (dzincis.)

strona: 21

Lift. 21.

- 1: to iełt, pogani albo (gaur) iakoby niewierne á
2: bałwochwalce. Maią też iako y Sarraceni
3: trzy święta vroczyłte. Pierwłze zową (Kniran
4: to iełt offiary wielkonoczney, na pamiatkę gdy
5: Abraham ociecz wiele narodow z rołkazania
6: Bołkiego chciał offiarować y zabić fina łwe=
7: go Iłaka, na to święto offiaruią łkopy y pta
8: ki. &c. Drugie święto maią zadułzne, w kthore
9: nawiedzaią groby łwych przodkow czyniącz
10: vczynki miłofierne, y vbogiem iałmużny roz=
11: dawaiącz. Thrzecie święto łwiączą, dla łwego
12: zdrowia y zachowania, ku pierwłzemu łwięthu
13: połzczą trzydzieci dni, ku wtoremu ieden mie=
14: łiącz/ áku [!] terciemu dwanałcie dni.

15: Rozdział 6. o Tatarskich oby

16: czaioch/ potym czo fie dzieie w ich ziemi.

- 17: **T** Atarzy są ludzie półpolicie wzro=
18: łtu łrzedniego, maia pierfi y ramio
19: na łzyrokie, thwarz łzyroką, á nos
20: płałki/ płci łzpetney á łmiadey. Ale
21: łiły trwałe y mocney/ tak iż głod/ zimno/
22: y gorąco wiele mogą cierpieć/ z młodu w iaz=
23: dzie á w łtrzelaniu barzo łie czwiczą/ mieyłcza
24: pewnego niemaią ale włzytko z łobą wożącz/
25: dzieci/ żony/ y bydło miałt ani wfi niemaiącz

B iij

strona: 22

Lift. 22.

- 1: ale łie po polach tułaiącz, miełzkanie przemie=
2: niaią/ á nałmiewaiącz łie z krzełcianow mo=
3: wią/ nie miełzkay na iednem miełtczu iako krze
4: łciani pod łię kakaiącz. A gdy zima przycho=
5: dzi zawłze do morza Chwalenłkiego (ktore po
6: łacinie *Calpi^{um}* zową) vciekaią, Bowiem tam
7: dla morza wolnieyłze od zimna miełzkanie nay
8: duią/ gdyż na lato zaię łie do łwey krainy w=
9: raczaią. Nie ktorzy z nich trzy zagony albo cz=
10: tyrzy na dłużą przez troie łtaianie albo węczej
11: za orawłzy, prołem ołiewaią/ z kthorego iagieł
12: łobie placki (ktore Bairy zową) czynią/ zadne=
13: go inłzego żytha ani iarzyny niemaią. Maią
14: mnołstwo bydła drobnego y wielkiego/ zwłalż=
15: ca zrzebczow j łwierzopek ku iezdzeniu godnich
16: kthorym krew pułzcżaiącz/ łamę y theż z ia=
17: głami żrą. Mięło też końłkie y inłzych bydłath

- 18: iedzą napoły furowe, á zwłafzcza konie by tez
19: na wrzedliwfe chocia zdechłe, wyrzazawfzy til=
20: ko mieftce oney bolączi, za nalepfzã zwierzynę
21: maiã. Pijã wodę, mleko kobyle, y piwo z profã
22: warzone. Wodę zowã Su albo fuha, piwo
23: profnę Buza, Ktore w Rufi zowã Braha, kwa
24: fne mleko (ktoremu komiz rzekaiã) ieft im na
25: chwalebniezfze, bowiem ich zoładkowi iefth za
26: lekarftwo czyniãce purgaciã. Na kołaciach al

strona: 23

Lift. 23.

- 1: bo gdy gofcie czeftuia, pijã mleko iakoby go=
2: rzãkę wypalone, ktore **zbytnie** [!] a richło vpaia
3: człowieka. Sami nie kradnã ani złodzieyftwa
4: miedzi fobã cierpiã/ wlfakoż łupem á drapie=
5: ftwem z ludzi poftronnych życ za chwãle fobie
6: maiã y rzecz pobożnã. Niemałz miedzi nimi
7: rzemiãłł ani pieniędzi żadnych, telko towar za
8: towar dawaiã. Wlfakoż miedzi Zawolfkiemi
9: Tatory nie dawno poczęły byç Afpry frzebrne
10: tureczskie. Takiež w hordzie Przekopfkicy y zło
11: te biorã. Ale w nohajfkicy, rzeczy za **czeczy** [!] od=
12: mieniaiã, lud to ieft chytry a nie wierni ku op=
13: czym, ale fami miedzi fobã wiarę pilno chowa=
14: iã. fzaty pofpolicie z grubey wełny bialey mie=
15: waiã á w oponczach barzo fie kochaiã, ktore
16: oni Ioponcze zowã. Ziemia v nich ieft rowna
17: lałfow ani gor niemaiãcz, tylko pol á trawy wy
18: fokicy barzo wiele, nie maiã drog ani przewo=
19: zow tylko dziennem chodem fwe mile mierzã.

- 20: Thak y ziemia Zawolfka od rzeki Wolhy aż
21: do morza Chwalenskigo iest xxx dni prętki iaz=
22: dy, á wiezdzą póspolicie dnia każdego xx mil na=
23: szych niemieczkich, piefzki na drogi nigdy nie cho
24: dzą, zwierzęta v nich są Ielenie/ Lanie/ Sar=
25: ny j zwierze iedno nigdzie indzie niewidane ktore
26: Swak zową barzo prętkie, fierci szarey, á wz=

B iiii

strona: 24

Lift. 24.

- 1: roftu iako owcza, ku pokarmu barzo flodkie, á
2: gdy gdzie tych zwierząt štado vpatrzą na pa=
3: stwie, thedy Czarz Thatarfki zebrawszy czeladz
4: śwą, iezdno ie w koło obftąpią tedy gdy w bęb=
5: ny vderzą, ony zwierzęta poczną vciekać prze=
6: leknąwszy fie, ale gdy zewsząd obftępienie **daczą** [!]
7: tedy biegaią od tey strony do oney, tak długo/
8: aż fie bieganiem spraczią, także oni z wielkim
9: krzykiem na nie fie obrzucą y pobiją, bo by ich
10: inacey niepożyli dla wielkiey prętkofci.

11: Rozdział 7. o graniczach Ta

12: tarow Zawolfkich.

- 13: **Z** iemia Cham y Tatarow Zawol
14: fkich, od wřchodu floncza konczy fie
15: morzem Chwalenskiem, ktore poła
16: cinie też Hircanum zową, od poł=
17: noczi ma pola na dłużą y szyrzą barzo wielkie
18: od zapadu rzeki Don y Wolhę, Od połdnia
19: konczy fie morzem Euxinum, ktore y Pontē zową.

- 20: Część theż fie zawiera gorami wyffokieni [!] .
21: Albanijey y Iberiey, wiele też infzych rzek wiel
22: kich scieka fie w morze chwalenfskie nad Don y
23: Wolhę, z ktorych fthoku też morze fie zbiera, z
24: gor wielkich na ono mieftcze iakoby na doł wef
25: rzodek fie fplywaiących. Przeto też tam lecie lu

strona: 25

Lift. 25.

- 1: dzie z Perfijey y z Medijey ochłodę maią, za=
2: fię zimie dla pary wielkiey z niego powftawaią
3: cey zimna zbytnie tam nie mogą być. Wedle [!] te
4: goż morza na wśhod flonca fą Thatharowie
5: włoźaczy, ktore drudzi Tatarzy Kalmuchy/ to
6: ieft, poganmi zową, bowiem machomethowey
7: wiary nie trzymaią, nie golą fie też iako ini ta
8: tarowie, ktorzy wśzytki fa goli okrom młodzien
9: czow kthorzy telko dwa troki włołow na f Kro=
10: niach zobudwu fthron zołthawiaią na znamię
11: fwego panienftwa albo iż iefzcze żon nie mieli.
12: Od zachodu floncza fą dwie rzece Thanais á
13: Wolha. Tanais Tatarowie zową Don poczy
14: na fie w księftwie Kzezanfkiem [!] , ktore teraz Mo
15: fkiewfki poliadł, y ciecze ku połnoczy. Pothym
16: vdawa fie ku połdniu y wpada trzema drogo=
17: ma w białe iezioro y owśzem to iezioro z tey fie
18: rzyki zbiera, fą nad tą rzeką Iabłoni y drzewa
19: infze rofkołzne^{go} owocu. dziniow pczelich nie ma
20: ło w Sofnach ale więcey w Dębach. A prze to
21: ią Tatarzy święthym Donem zową, bowiem
22: od niey niemałe pożywienie, z rib/ miodow/ y

- 23: owocow maią. Wolha druga rzeka po Ta=
24: tarfku Edel z Moskwy fie poczyna, więcey od
25: polnoci y zachodu nizli Don. Ktora gdy ku poł
26: noczy płynie wżędy Don okrążaiącz z daleka

B v

strona: 26

Lift. 26.

- 1: zklania fie miedzi południe á włchod floncza y
2: wpada w morze Euxinum dwadziecia y pięć
3: drogami roznimi. Ieft ta rzeka Wolha thrzy=
4: kroć więtfza nizli Don, przynamniey thrzy nie=
5: dziele prętkiey iazdy miedzi sobą maiącz; á dzie
6: li fie Wolha na pięć y na dwadziecia rzek nie=
7: małych, z ktorych czo namnieyſze są tilkie iako
8: wiſtła v Krakowa albo Tyber v Rzymu Wżit
9: kie ony rzeki są tak ribne, iż też Tatarzy ſtoiąc
10: na brzegu ſzablami riby roſcinaią. Nad thymi
11: rzekami Don y Wolha roſcie ziele Air ktore
12: my Tatarskim ziele, á niemczy broſtworce zo
13: wą. Tamże też roſcie Reuponticum ktore Ta=
14: tarzy Perfkim ſłowem czynirouent zową. Ro=
15: ſcie tez tam Kuczilabuha ziele: ktore v nas wro
16: nie oko zową, ziele iefth barzo grzeiącze. O po=
17: czątku tychto rzek gdy o moskwie będę piſał ſzi
18: rzy będzie powiadano. Ile kolwie kroć Thata=
19: rzy Zawolfci w nafze ſtrony na łup iadą: the
20: wſzytkie rzeki przerzeczone przebywaią bez za=
21: dnego przewozu, telko żony z dziecmi y tłumo=
22: ki koniem na grzbiet przywiązawſzy ſami fie ko
23: niem ogonow trzymaiącz przeplywaią. A tak

24: v nas pobieranie y drapieŃstw **acznąją** [!] nie małe.

25: Na połdnie ku morzu ChwalenŃkiemu łą gory

26: Albaniey y Iberijey, miedzi ktoremi lud ieŃt co

strona: 27

Lift. 27.

1: ie **Kus** [!] , PiecihorŃci, Cirkaci, iakoby Ńpiący gor

2: cirkaci zową, połacinie Garzones, kthore iako

3: MorawŃka legenda opiewa, Ńwięci Cirullus y

4: Methodius bracia od Michała ConŃthantino=

5: polŃkiego Cefarza poŃlani na wiareŃ krzeŃcian=

6: Ńką nawrocili, ktorzi y po dzis dzien obyczaiow

7: koŃcioła greckiego naŃladuią. Są ludzie wa=

8: lecźni po wŃzytkiey Azijey y teź Egipcie dobrze

9: Ńlawni y przyjemni, od ktorzych Tatarzy zawol=

10: Ńci Ńtrzał y inŃzych bronii doŃthawaią. WŃzakoź

11: tich naŃzych czaŃow Grekowie ten lud Abga=

12: zary albo Abgazeli zową. Gdyź poŃtronni lu=

13: dzie mienią ie Cirkaci albo Mengrelli. Od kto

14: rych Ńie wracziącz Ńwięty biskup Cirillus. w=

15: ziął z Ńobą z morza Euxinum (albo Ponthu)

16: ciało Ńwiętego Klimunta, ktoreź tam w gŃębo

17: koŃci wod morŃkich leżało w koŃciele marmoro

18: wym AngelŃkimi rękami Ńprawionym. Gdzieź

19: theź ludzie na kaźdy rok zwykli byli nawiedzać

20: bezŃbezpiecznie, gdy Ńie morze przez Ńiedm dni roŃte

21: powało/ y zanioŃl ie z Ńobą aź do Morawy

22: gdzieź Ńzedł był na wraczać/ ktorego gdy potim

23: Papieź Mikołay do Rzymu wywabił on theź

24: z Ńobą ciało przerzecźzone zanioŃl do Rzymu y

25: zachował z poczeŃnoŃcią w koŃciele na czeŃł s.

26: Klimunta zbudowanym. Gdzież pothym tenże

strona: 28

Lift. 28.

- 1: Cirullus z Methodiuffem (albo **popolſku** [!]
- 2: Czuriło z Macudą) po śmierci ich byli pogrze
- 3: bieni. Stichże to gor Piecihorſkich, ciecże wiel
- 4: ka rzeka Tyrk po Tatarſku, tak prędką iż też ri
- 5: by y kamienie z łobą walącz w pada w morze
- 6: Chwalenſkie. Druga rzeka z tychże gor ciecże
- 7: imieniem Koban, mnieyſza niżli Tyrk, która też
- 8: w toż morze w pada.

9: **Rozdział 8. O pokoleniu Cza**

10: **rzow Zawolſkich.**

- 11: Ztirzy ſą Hordy, to ieſt vphi Tata
- 12: row á tyłoż też maią Hethmanow
- 13: ktore Czarzami zową. Pirwſza ieſt
- 14: Tatarow zawolſkich. Druga Prze=
- 15: kopſkich. Trzecia Koſanſkich. Czwarta Nohay
- 16: ſkich.
- 17: Ieſt piątą Horda którą Kozaki zową ale
- 18: ta Czarza niema. Zawolſkich Tatarow horda
- 19: ieſt na znakomitſza ktorzy ſie zową Cadaiory
- 20: albo Taxij, iakoby główną á przednią y wol=
- 21: ną hordą, tak iż oni panu czudzemu nie ſą pod
- 22: dani takie iż z ich hordy drugie poſły. A przeto
- 23: Moſkwa zowie ich wielką hordą. Thakież Cza=
- 24: rza ſwego zową ſwym Ięzykiem Irtli xi, iako=
- 25: by wolnem panem, zowie ſie też Vlu cham ia=
- 26: koby nawyſſzem Czarzem, bowiem Vlu wykła

strona: 29

Lift. 29.

- 1: da sie wielki, á Chan iest Hetman v nich Czar
- 2: tego niektorzy na łatzinę, Magnus canis, to
- 3: iest, Wielki pies. nazwali. Ale nie iest tho prawy
- 4: wykład. Gdyż Cham po thatarŕku nie pfa ale
- 5: kxiążę znamionuie, á Cam wykłada sie krew
- 6: Thak powiadaia Thatharzy o początku fwim
- 7: iż wdowa iedna porodziła fina imieniem Cin
- 8: glis. A gdy ia finowie pirwŕzy chcieli zabić iako
- 9: czudzołozniczę, ona dla wymowki zmyliła ia=
- 10: koby od flonecznych promieniow poczęła. Tak
- 11: że on fin chocia niŕszego ŕtanu: wŕzakoż vroŕ cy
- 12: ŕthim Iunakiem y mężem barzo mocznym. A
- 13: tenże był pirwŕzy początek zawoŕskich tatarow
- 14: Iego fin był Iokuham człowiek poganŕki á
- 15: bałwochwalca, ktory porodził threciego Czara
- 16: imieniem Zaiucham, kthorego Rus y polanie
- 17: Bathym zwali. Ten napierwey ziemie Gotow
- 18: y Ruŕką zpuŕtoŕzył, takież zniŕzczył polŕką zie=
- 19: mię/ Słaŕką/ Morawŕką, y Węgierŕką iako
- 20: wyŕŕzey iest napisano. Tenże też napierwey ŕe=
- 21: ctę Machometowę **przyjąłze** [!] wŕzytkimi tata=
- 22: ry w ktorey y po dzisdzien thrawaią. Czwarthy
- 23: Czarz ŕin Batego był Temir kithlu, á wykłada
- 24: sie z Tatarŕkiego ŕzczęŕne żelazo. Bowiem on
- 25: był ŕzczęŕliwy y barzo waleczny. Tenci iest ktore
- 26: go w hiŕtoriach zową Temerlames ienże wŕzit

strona: 30

Lift. 30.

1: kę Azią zburzywłzy przelzedł aż do Egiptu, ten
2: też Paifeta Carza Tureczkiego na pirwey po=
3: raził, á ięthego związał złothym łanczuchem
4: wżakozgo potim puścił. Miał ten woysko dwa
5: nalcie kroć sto tyfięci. Na ten cas też było dru=
6: gie kxiążę Tatarskie imieniem Akfakkutlu, wy
7: kłada sie chrome żelazo, bowiem on chocia był
8: chromy wżakoż waleczny, ten wielkie miewał
9: j szczęśliwe walki, y miasto iedno wielkie w zie=
10: mi Zawolskiej, imieniem Kumumedkar zwał
11: czył y spułtożył, fthoią ielzyczne mury miejskie y
12: domy niektore pułte, boznic Gotskich sekty ma
13: chometowey trzysta wżytko pułte, na kthorego
14: miafta zamku, tatarow zawoyskich Carzowie
15: pogrzeby swe miewali. Piąthy Czarz Zawol=
16: fki fin Temirkitlow, był Temir Car ktorego był
17: wywabił Vithold kxiążę Litewskie y Władzi=
18: flaw krol polski ku pomoci na krzyżaki. Thenże
19: w pruskiej bithwie mężnie dokażuiąc zginął.
20: Szofty po nim był fin iego imieniem Mach=
21: met Car, z ktorego poszedł Achmet Car fiode=
22: my. Ofmy był fin iego Sziachmet co sie wy=
23: kłada nabożny Achmet, wżakoż go Thatarzy
24: teraz zową Sach met, iakoby męczony Ach=
25: met, bowiem od Litwy poimany siedział długo
26: w więzieniu w kownie. Thego był wezwal Ol=

strona: 31

Lift. 31.

1: bracht krol polski y Alexander kxiądz Lithewski
2: na pomoc przeciw Mendligierowi Przekopkie

3: mu Carzowi. Roku Bożego. 1500. Ten
4: był przjechał na zimę z szefcidziefiąt tyfięci wa
5: lecnego ludu: Niewiaft y dzieci thich było przez
6: fto tyfięci. W ten cas iż była twarda zima te=
7: dy żona tego Carza nie mogąc zimna z cirpieć
8: Przewabiona od Carza Przekopłkiego, od fwe
9: go męża na przekop z częścią ludu z iechała.
10: Także Przekopłki Siachmeta zimnem y gło=
11: dem znędzonego, gdy iuż mniefy ludu miał po=
12: raził, tak iż on ledwy we trzyfta koni do Bayfe
13: ta Tureczkiego Carza wiechał, á gdy przyfzedł
14: ku Białogrodu nad morzem ponfskim. Bacąc
15: iż go Bayfeth rozkazał poimać. On zafię na
16: zad fie obrociwłzy w pięćidziefiąt koni ledwo v
17: iechał na Kijowłkie pola. Przewiedziawłzy o
18: nim ftarofłta Kijowłski, obłkoczywłzigo poimał
19: y połłał panom Litewłkim na Wilno. Skąd
20: niekielko razow vciekaiąc zafię był pogonion
21: y przywodzon. A gdy Alexender krol polłki y
22: kxiądz Litewłki Siem miał w Rufkim Brze=
23: fciu. Rokazał Siachmethowi aby tam prijie
24: chał, ktorego znamienicie prijął, thak iż teź prze=
25: ciw iemu wyiechał na milę, y vradzono tham
26: aby go polaci do ie^{go} ziemie doprowadzili, á po=

strona: 32

Lift. 32.

1: piławłzy w Radomiu nie kielo thyfięczy koza=
2: kow telko zbroynich iżby tak poczeńni á w dzieć
3: niey był przyięt. Pofłano na przod bratha iego
4: rodzonego Kazak zołłana. Który przijechawłzi

- 5: w Wolhę zołtał w łwey ziemi przy łtryku Si
6: achmetowim imieniem Albugerim. Także Si
7: achmet gdy do Litwy po wyprawę łłużebnych
8: przyjechał, tedy na poradę Carza Przekopłkiego
9: zafię był poiman y poflan na Kowno ktori iełt
10: zamek nad morzem Bałteyłkiem, także go Ta=
11: tarzcy po łwemu prawie zową Szachmeth tho
12: iełt męcennik.

13: **Rozdział 9. Iako lud Tatar=**

14: **łki zawsze iełt nie łpokoyny á drapieźny.**

- 15: **N**iemogą nigdy Thatarzy łpokoyni
16: być aby połthronnych łąfiadow nie
17: gabali albo nie łupili, plony tak by
18: dła iako y ludzi zabijaiącz, bo tho
19: iełt rzecz połpolita włzytkim hordam tatarłkim
20: iako od początku łwego aż po dzisdzien. Także
21: mało z wiela wybieraiącz wypifzemy. Iako ro=
22: ku Bożego. 1254. Woyłko wielkie Ta=
23: tarłkie, z wiela hord zebrane, á potym z Rufi á
24: z Litwy przymnożone, ze dwiema wodzoma ta
25: tarłkimi, imieniem Nogay y Telebuha przycią

strona: 33

Lift. 33.

- 1: gnęło do ziemie Sendomierłkiej po łwiętim
2: Andrzeiu. Także po zmarzłey wiłtle przefli y po=
3: palili miałtha y kołcioły. A obległzy zamek na
4: ktory była łie zbiegła włzytka Sędomierzłka
5: ziemia, z dziecmi, z zonami y z rzeczami łwymi
6: Także łturmuiącz dzien y noc gdy nie mogli go

- 7: pożyć thedy kxiążęta Rułkie, Wafiłko y Lew
8: fin Daniela kroła Rułkiego, na zdradzie radzi
9: li Sędomirzanom aby fie poddali á hołd do
10: browolnie pošťapili, á gy [!] to oni vczynili, thedy
11: Tatarzy vmowy nie trzymaiącz, werwawłszy
12: fie na zamek z krzikiem wielkiem wřzitky okrut
13: nie pořiekli, tak iż teź krew řtrumieniem z zam=
14: ku aż do wiřły płynęła. A gdy ie iuź omierznę=
15: ło tak wiele zabiać, tedy ofstatek ludu w kupę ze
16: gnawłszy iakoby trzodę iaką w wiřtę w pędzili
17: y potopili. A tak wyiechawłszy z Sędomirza,
18: za przewodem Rułkiem przyciagnęli ku krako
19: wu. Ale gdy tam ludzi nie naleźli, na puřthe do=
20: my y nad choremi ludzmi (ktorzi telko zořthali)
21: řwą okrutnořć vkazowali, mało przed tim vro [!]
22: dzło [!] fie było iedno dciecię [!] w Krakowie kthore
23: w řzełci mięięci będącz, głořsem prawym y wy
24: mową dobrą powiadało iż mieli Thatharzy
25: przyřć á głowy polakom pořcinać. A gdy ie z
26: wielkiego řtrachu pytano iefli by fie teź ono przy

C

strona: 34

Lift. 34

- 1: řcia Tatarřkiego bało, odpowiedziało dziecie iż
2: teź miedzi drugimi miało řwą głowę położyć
3: Owaciem řrod zimy gdy nawięřsze řniegi były
4: tedy Thatharzy iako při głodni pierwey przebie
5: żawłży ziemię Lublińską, potym ku Sendomi
6: rzowi y ku Krakowowi iako mrowie przyciąg=
7: nęli w Vigilią Bożego narodzenia. Tamże

- 8: gdy niekielo czelnieyfzych fwych vtracili tedy z
9: płaczem á z krzykiem iakoby pfi wyiáci odie=
10: chali daley plony bierzącz á puftofząc. Thak iż
11: kxiążę Lefzko czarny nie dowierzaiąc w file ry=
12: cerfthwa fwego zaiechał do węgier z żoną fwą
13: imieniem Gryfina. Tedy Thatarzy burząc aż
14: pod Tatry, w targnęli w Śląsko. Także złu=
15: piwfyz te ziemie przerzecone, dzieci/ ftarce/ y ka=
16: płany pobiwfyz, z wielkim plonem ludu y bydła
17: odiechali. A dzieląc fie v miafta Władymirza
18: Rufkiego, nalezli liczbę dwadziefca y ieden ty
19: fięci famych dziewczek, okrom infzych mężatek y
20: niewiaft. Sthądze może być pobaczona liczba
21: infzego ludu. Około też tego czaffu Thatarzy
22: Węgierską ziemię mieczem j łupem barzo fka
23: rali, poczawfyz od trzech Kroli aż do famej wiel
24: kiej noci tam mieszkaiąc, tegoż też roku w pan
25: ftwo Conftantinopolfkie w targnęli, á pobiw=
26: fzy mnoftwo ludzi, wiele mieyfć zpuftofzyli, zkad

strona: 35

Lift. 35.

- 1: że może być pobaczono iż oni bez łupu nigdy
2: nie żywą. Iedno zawfze pofthronne ludzie ga
3: baią. Iakoż tych czaffow tatarzy Przekopfci
4: w ziemi Wałafkiej, Rufkiej, Litewfkiej, y Mo
5: fkiewfkiej, fzkody nie małe działaią, á zwłafzca
6: Tatarzy Nogayfci y Kozanfci ci Moskwę na
7: więcey naiezdaią.

8: **Tractatu wtorego rozdział 1.**

9: **Co za lud mieszkał w ziemi Scitijey którą**

<http://rcin.org.pl>

10: dzis Tatarfką ziemią zową.

- 11: **G** Dyż iuż do dzifiefzowego roku. 15=
12: 16. iuż iest około trzech fet y fze=
13: fci lat. Iako Tatarzi poſiedli Sar
14: matią, Azijką albo Scitią. Py=
15: tałby nie kto wąpiąc co za lud tham pierwey
16: mieſzkał. Na to według Hiſthorijey y przeſłego
17: wipifania łacna iest odpowiedz. Iż na ten czas
18: gdy napierwey Tatarzy przyſli mieſzkali tham
19: Gothowie, ktore poſtronni ludzie Połowcami
20: zwali, co ſie wykłada z Słowienſkiego, Ruſkie
21: go/ y Moſkiewſkiego ſłowa iakoby Lupieżce
22: á drapieżni, bowiem oni na on czas (iako y dzi
23: ſia Tatarzy) rowni pſom łowczym, poſthron
24: ne narody gabaiąc łupili. Czemu by to tak by
25: ło piſze Ptholomeus) Pheludianus w księgach

C ij

strona: 36

Liſt. 36.

- 1: wtorych Quadrupertiti. Iż w tim tham kącie
2: połnocnego wſchodu panuie płaneta Satur=
3: nus z znamieniem Wodnikiem, kthori one zie=
4: mię y lud ſobie przyrownaiąc czyni ie okrutne
5: á ftrałliwe, nie **lukoſciwego** [!] przyrodzenia, krwie
6: ludzkiey pragnące, iako iest Saturnus w fwey
7: ſkładnoſci rodzaiu ludzkiemu nie przyiazliwy.
8: Także z tego kąta powſthawali y po dzisdzien
9: powſtawaią narodowie ludu okruhneho, inſze
10: ludzie zawſze gabaiąc, tak iż ſie pełni prorocth=

11: wo Ieremiałza proroka. Od połnoci powŃtha=
12: nie wiele złego na wŃzytkie mieŃzkaiące na zie=
13: mi. Gdy kto chce pilno obaczyć, iako tam zaw=
14: Ńze lud okrutny przebywał. Bowiem iako po=
15: wiadaŃ Hifthorie y Ptolomeus na mieŃthczu
16: przereczonym tego Ńwiadci. IŃ tham pierwey
17: bydliłi Amazones niewiaŃti ktore na on cas by
18: ły na poŃtrach wŃzemu Ńwiatu. Bowiem one od
19: rzuciwŃzy Mgłofci Ńwey płci niwieŃciey, wiele
20: ziem łobie podbiły, AŃiŃ mnieyŃzŃ pofiadły y
21: miaŃto wielkie Ephefum załozily j zbudowały
22: A gdy te niewiaŃty wygladzono tedy tam na=
23: Ńtali Scitowie, takiez Ńwiathu barzo cięŃzci, po=
24: tym Gotowie ktore zwano Geti, ktorzy onę zie
25: mię dŃugo trzymaiąc miaŃt y zamkow na mu
26: rowali. WŃzakoŃ łupem zawŃze żywi byli. AŃe

strona: 37

LiŃt. 37.

1: z ziemie ScitiyŃki przyciagnęli Iuchrowie kto
2: re potym Wuchry po naŃzemu Węgry zowa.
3: Ci Goty zniewolili y wypędzili, iako piŃze Oro
4: Ńius w księgach vij. TakŃe Gotowie z Ńwey zie=
5: mie wignani, cudze ziemie ieli pofiaadać. Napir
6: wey Alany, Rns [!], Korolanij y Wandale wyg=
7: nali. Potym mieŃzkaiąc nad morzem pontŃkim
8: Naiazdy czynili w BulgariŃ, ThraciŃ y pan=
9: Ńtwo ConŃtantinolpofkie [!], ktorim Zeno CeŃarz
10: nie dowierzaiąc y podezrzane maiąc poŃłał ie
11: aby włofkŃ ziemię wybawili z moci Odoakra
12: IakoŃ o tym niŃzey będzie Ńzyrzey. TakŃe Wan

13: dali y Alani pewne⁸⁰ mieszkania nie mając pro
14: fili Constantina wielkiego aby im jakie mieszkanie
15: dał ku mieszkaniu. Także im dozwolił ziemię
16: Pannonią, o tym też będzie niżej. Potym Iuh
17: rowie rozmnożywszy się przebyli wielkie rzeki, a
18: iako powiadają iż za Ieleniem idąc, przyšli do
19: ziemi Rufkiej. Tamże posiadły Pannonią
20: która dziś jest Węgierska ziemia. Witanowiw
21: szi tam księżę swe imieniem Atilę po wszystkiej
22: Europie szkodzi czynili. Potim Gotowie ktorzi
23: ieszcze byli w Scytijey zosłthali po miastach nie=
24: ktorzych za przimirzem. Rozmnożywszy się Ta=
25: tary naiezeniki swe tak iako wyższy napisa=
26: no wykorzenili. Choć jest polspolithe wypisanie

C iij

strona: 38

Liſt. 38.

1: przebywaczów w Sarmatijey Azijfkiej, ktore
2: niżej z wołobliwoſci będzie wypisano.

3: Rozdział 2. O Gotach.

4: **G**otow z Scytiej wygnanych część
5: ich zosłthalo na wyſpie Bykowym
6: ktory dzis prekopem zową przy mo=
7: rzu Pontfkim. Druga część z kro=
8: lem swym Ragalem więcej nizli we dwu ſthu
9: tyfiąc do **Włoch** [!] w targnęli [!], tak iż też Rzym
10: barzo się lękał takowey moci. Tamże ich mno
11: ſtwo na wierchu gory Fefulanu głodem pogi=
12: nęło, a gdy krol ich był wzięt w niewolą, tedy

13: woŷfko ie^go roŷprofzone, częŷcią pobitho/ częŷcią
14: teŷ zapredano. A ci ktorzy byli przy morzu na
15: przekopie zoŷtali. Iedni z Hetmanem Halary=
16: kiem zaiechali do Włofkiey y Francufkiey zie=
17: mie, á ti nazwano Wyŷzogoty, to ieŷt zachod=
18: ni Gotowie, á oni ktorzy przy morzu Ponŷkim
19: zoŷtali, Oŷtrogoty to ieŷt, wchodni Gothowie
20: ŷą wezwani. Stądŷe iawno ieŷt iŷ oni Goto=
21: wie kthorzy w Daciey pod krolem Dunŷkim
22: mieŷzkaią, nie ŷprawnie ŷobie imiona Oŷtrogotow
23: albo wyŷzogotow przywłafzczią, gdyŷ nie
24: im to przyŷluŷa, ale onym co przy morzu zoŷta
25: li w Miŷiey, albo co fie do ziemie Gallilei [!] na

strona: 39

Lift. 39.

1: zapad vdali.
2: Thak iŷ ci co theraz ku połnoci w
3: barzo zimnich ŷtronach mieŷzkaią, cudze imiona
4: ŷobie nie ŷprawnie przywłafzczią. Oczim teŷ
5: piŷze Paweł diaconus Li.xvi.Cap. ij. Teŷ Go=
6: ty co nawŷchod ŷłonca w Miŷiejey y w Traciey
7: zoŷtali Cefarz Conŷtantinopolŷki chcąc z ŷwey
8: ziemie pozbyć poŷłał z krolem ich Teodorikiem
9: aby Włofką ziemię wybili z moci Odoakra.
10: Takŷe oni ciągnąc przez Seremŷką ziemię y
11: Słowienŷką. Gdy ŷie połóżyli nie daleko Aqui
12: ley miaŷta przy rzece Soncia ku odpoczynie=
13: niu y ku pokarmianiu. Tamŷe Odoakra z wiel
14: kiem woŷfkiem ku nim idącego porazili, kthory
15: potym do Rzimu wciekaiąc, gdy przed nim bro

16: ny zamkniono do Rauenny vbieżał. Tamżego
17: Teodorik obległ, y po trzecim roku na fnowie
18: kthorą z fnim miał iego zdradą zabiwłszy łam
19: wżytkiey ziemi włofkiey panował. Thuż więc
20: ktorzy potym krolowie Gotfci w Hiłpanijey al
21: bo w Galliey panowali, z infzych Hiłtoriy mo
22: żelz przewidzieć bo teraz o thym piłac nie iefth
23: moia wola. A gdy węc [!] Iuhrowie albo Wu=
24: hrowie z Sarmatijey Aziyfki wyciągnęli do
25: Pannoniey, tedy Gotow oftatek ktory tam zo
26: łtał rozmnożył fie. Potym Tatarzy ze włcho=
27: du przyciągnąwłszy wżytki pogładzili y miałta

C iiij

strona: 40

Lift. 40.

1: poburzyli z grody, tak iż telko ich mało zołta=
2: ło w przekopłkim wyłpie. Pothym Ianuenfes
3: Włochowie miałto ich znamienite Kapę imie
4: niem, w krainie Przekopłkiey otrzymawłszy fo=
5: bie przywłafzczyli y fwymi ofadzili. Aż też Ta=
6: tarzy Vlanłci (o ktorych niżej wypilżemy) od
7: połnoci przyłzedłszy wżytkę ziemię z miałtecki y
8: ze wfiami połiedli, gdyż Gothłkie paniętha na
9: zamku telko Mankup były zachowane. Oftha
10: tecźnie Machomet viij. Cefarz Thurecki dziad
11: ninieyłżego Carza Selambeka wżythek Prze=
12: kopłki wyłep połiadł Kapę zburzył, Thatary
13: Vlany albo Przekopłkie vczynił łobie hołdow
14: ne, ze włzytkhą [!] ich ziemią y zamek na granici
15: oney ziemi Imionem Azow zbudował na

- 16: brzegu rzeki Donu, który y podziwieyłyzy dzien ie=
17: łzycze Turci dzierzą. Dwu też brathow kxiążąth
18: Mankupfkich w ktorych była nadzieia Goth
19: łkiego rozmnożenia dał ściąć, y łam zamek o=
20: ładził. Także Gotowie y w Sarmacijey y w
21: ziemi Hiłpanskiej takież y Francufkiej zaginę
22: li z rodzaiem y z ięzykiem łwym.

23: # Rozdział 3. O Alanach

24: Wandalach y o Szwabiech.

strona: 41

Lift. 41.

- 1: Lani lud był w ziemi Alanfkiej w
2: krainie Sarmaciey, Europfkiej,
3: przy rzece Tanais. Iełth ta ziemia
4: w rowni, niemaiąc w łobie *zadne*^{g^o}
5: pagorza ani padoła, w niey nikth nieprzebywa
6: abowiem włzytci iey obywace wypędzeni y roz=
7: profzeni po cudzich ziemiach poginęli. Sthoią
8: po dziwieyłyzy dzien pola Alanfkie pułte, ktore zo
9: wą płoniny, telko ie całem przeiezdzią, Kozaci
10: łzukaiąc coby vtargnęli, á to łlowo Kazak iełt
11: Tatarfkie. Rus kozakiem zowie á wykłada fie
12: Słuzebny reythar albo zboyca. Bowiem oni
13: tilko łupem żywiąc nikomu nie łą poddani, po
14: łzefci, po dziełiści czałem, dwadziefcia albo trzi
15: dziełci w rocie przeiezdzią fie &c. Rofnie w
16: tey ziemi ziele ktore v nas Tatarłkim zową, bo
17: wiem nie daleko iełt od Tatarow. Wandalo=
18: wie ci byli *lnd* [.] krainy Germaniey. Iako o tim

- 19: pifzą, Plinius, Suetonius y Cornelius Taci=
20: tus, przy rzece Wandala wezwaney od Krolew
21: ny ich ktora zwycięzywłzy nieprzyjaciele łwe, bo
22: gom łie w panienłtwie łwim ofiaruiąc w rzekę
23: włzkociła, ktora dzifia Wifłta zową. A dla pew
24: nieyfzey o Wandalach hifloriej trzeba wiedzieć
25: iż Słowaci polli od Iawana łina Iapheth
26: przez iego łina Elifam. Thak iż Nohe ktorego

C v

strona: 42

Lift. 42.

- 1: teź Ianus zwano, miał thrzech łinow Sem
2: Cham y Iaphet. Tenze Iaphet miał Iawan
3: czwartego łina kthorego Rus zowie Iwanem
4: á polaci Iahanem. Iawan tedy przy morzu
5: Ionłkim rozmnozył Græki, takieź y Słowa=
6: ki Eoliki y Heladiki á to przez łina Heliłę. Od
7: thegoź Iawan morze Ionłkie wzięło miano.
8: Bo y Zydowie Gręki y Ioniki Iawany zo=
9: wą. Iako pifze Iofephus o łinoch Nohe. Tam
10: ze Szłowaci podle Grekow ziemie na zachod
11: łlonca połiedli, iako łą Seruia, Dalmatia Ro
12: łcia, Mifia, Bulgaria, Bołna, Croatia, Pan=
13: nonia y Sławonia, w ktorych było dwoie kxią
14: żąth bratow rodzonych Lech á Czech wnuko=
15: wie Iawanowi, z łona Heliłoe, kthorzy miełzka
16: iąc w Kroaciey y Sławoniey (ktore te dwie zie
17: mie Krupa dzieli rzeka byłtra) obrali łobie y łwe
18: mu rodzaiowi zamek y wies Płary, kthora po=
19: dzifiefłzy dzien tymze imieniem trwa nad rze=

- 20: ką Krupa, chocia zamek zepfowan iest telko mu
21: ry ftoią, wżakoż we wfi iest Chłopstwo ięzyka
22: Słowienkiego. Gdy fie tam więc lud y naro=
23: dy thak rozmnożyli, iż Kroacia, Dalmatia y
24: Slawonia ziemie ciałne były ku mieszkaniu.
25: A przeto miedzi pany ich j miedzi bracią bywa
26: ły zwady y zabijanie. Przeto Lech z Czechem

strona: 43

Lift. 43.

- 1: chcąc fie wviarować fromothnego mężoboy=
2: ftwa, zabrawfzy wżytko fwe dobro ze wżytkim
3: fwym rodzaiem opuścziąc ziemię przyrodz=
4: ną, wftąpili ku zachodu flonca, fzucać sobie no=
5: wego mieszkania, bacząc dobrze iż w fthronach
6: na połdnie y ku wśchodowi ludzie wżędy prze=
7: bywali, przeto fie tam prożno mieli opuśczać.
8: Także prowadząc fie przyeli do Morawy y do
9: Bohemfkiey ziemie, y przewiedziawfzy ony krai
10: ny iż były puŃte á powietrza zdrowego y ziemie
11: płodney, poŃstawili oboz na gorze, kthorą zową
12: Rzip, y fpodobała fie Czechowi bratu młodŃze=
13: mu ona ziemia. Przeto proŃił Lecha ftharŃzego
14: brata aby mu te dwie ziemi przerzeczone poŃtą=
15: pił na wieczne dziedzictwo. Lech dla miłofci bra
16: terŃkiey przyzwolił na iego żądanie. Tak że po=
17: żegnawŃzi fie prowadził fie z Ńwoimi ku połnoc
18: nemu wśchodowi, y nalazł Słąskie y Wiel=
19: kiej polŃki krainy puŃte y nieŃprawiane robotą
20: tamże fwe wżytkie rozŃdziwŃszy, rozmnożył Le
21: chi ktore Polaki zową. Tak iż wrichle za łąfką

- 22: Bożą napełnili wżytko Słafko, Polfkę wiel=
23: ką aż do famey Wiłty. Takiez Pomorfką zie
24: mię y Kafzubfką/ y wżytkę krainę aż do mo=
25: rza Niemieckiego gdzie dzis Szczecin miałtho
26: y też Grabiewa ziemia, Lubek y Rołtok aż do

strona: 44

Lift. 44.

- 1: Wełtphaliej, y dołthali rozmaitego mianowa
2: nia według roznołci [!] miełtca w którym miełzka
3: li. Bowiem iedne zwano Szwaby od rzeki kto
4: rą dzis Sprewa zową. Drngie [!] Burgundi od
5: Chyzow y Brogow, ktore polaci Brogami zo=
6: wą. Takiez drudzi byli zwani Trawianie Drze
7: wianie, iako gdzie czego wiele było. A iako piłze
8: Bergomen^{fis}, iż czału Augułta Cefarza ołm dzie
9: fiąt tyfięci Burgondow z połnoci powłtawłzy
10: poładowili fie nad rzeką Rinem, ktore Tiberi=
11: us y Druzus fieftrzeni Augułtowi (iako piłze
12: Orofius) odegnali zafię na łwe miełtca. Po=
13: tim Druzus przebywłzy rzeki Rin y Albis (kto
14: rą dzis Cechowie biała zową, á ciece przez Ce
15: łką j Miłzenfką ziemię aż w morze niemieckie)
16: Potkał fie z Swaby y z Burgundiony wiel=
17: ką bitwą y krwawim zwycięłtwem. A bowiem
18: łam zwycięłca Drułus tamże był zabith od
19: Szwabow okrutnych, y doniefion na pogrzeb
20: do Mogunciej. Potim Augułtus [!] Cefarz ch=
21: cąc okrutność Szwabow włkromić na lepłzim
22: powietrzu, przeprowadził ie do ziemie Galliej
23: y poładził nad Rinem, gdzie dzis iefłth miałtho

24: Auguſta (po niemiecku Augſzburg) na czeſcz

25: Cefarza Auguſta zbudowane. Theż z Swaby

26: po dzifiefyzy dzien ich dawnym á Słowien=

strona: 45

Lift, 45.

1: ſkim ięzykiem (Windelici zową) y miaſto też

2: po łacinie Auguſta Vindelicorum. Piſze też o

3: tym Suetonius y Martinus w księgach imie

4: niem Martiniana Rozdzie. ij. Gdzie wypifuię

5: Auguſta Cefarza. Acżkolwiek według prawdy

6: Szwabowie z fwey ziemie od morza German

7: ſkiego, to ieſt, Niemieckiego byli wywiedzeni,

8: na ktorzych mieſtca weſzli Polaci Vindelici y

9: Szłowaci y napelnili onę ziemię. Potim iako

10: piſze Oroſius y Bergomenſis. Czafu Valen

11: tiniana Czeſarza Burgundowie, powſtali od

12: połnoci z ziemie Windelicſkiey y poſadzili fie

13: nad rzeką Rodanū. Gdzież gdy w pokoju mie

14: ſkali nazwali od ſiebie onę krainę Burgundią

15: A Windeliki potym około Roſthoku Lubku y

16: Mekelſburgu y nad Swewą albo Sprewą

17: rzeką mieſzkaiące, trzy Czarze Henrikowie wy

18: pędzili iako pogany ktorzi Kriſtuſa chwalić nie

19: chcieli, á na koniec i zwalcywſzy Henrik thrzeci

20: mieſtca ich niemczami oſadził. A iako piſzą w

21: Hiſtorjey Henrika trzeciego/ iż cżtyrze Winde

22: lici krolowie poimani, na wietſzą lekkość, muſi=

23: li kothły y garnce miedziane v niego do kuch=

24: nie noſić gdy było w ſwięto albo iaka kołacia

25: znamienita. Wſzakoż ieſzcze y po dzifiefyzi dzien

26: na tichże mieścach około Lubku y Roftoku w

strona: 46

Lift. 46.

1: Myfznie y w Marchiey miefzkaia powfiach lu

2: dzie ktore niemci zową Sarby albo Windi.

3: Takież y miałtom imiona polfkie albo windel=

4: fkie, Lubek, Roftok, do **dzifidyfzego** [!] dnia trwaią

5: **Rozdział 4. Iefzcie o thychze**

6: **ludziech.**

7: **A** Lanowie wygnani z ziemie fwey

8: do Wandalow fie fkłonili. A fpo=

9: łem wfzedfzy do Pannoniey, mię=

10: fzkali tam około fzełcidziefiąt lath

11: Potym wtargnąwfzy w Rzymfkie panfthwo

12: Gallią zburzyli, z kąd fie wrociwfzy do Polfki

13: miefzkali tam aż do czałow Stilkona, y na=

14: niefli z sobą mnoftwo frzebrnych pieniedzi. Na

15: ktorzych iefł napis y głowa Adriana Cefarza.

16: Też pieniądze iefzce nayduią w polfce przy po=

17: tokach gdzie dzdzewnica wybiją, albo na roli

18: gdy orzą. A zowie ie profty lud fwiętego Ia=

19: na pieniądze, A to dla wyobrażenia głowy Ce=

20: farfkiey, iakoby głowy fwietego Iana na mi=

21: fie. Cafu Honoriufa Cefarza Stilkon kxiążę

22: Rzymfkie, chcąc finowi Eucherowi doftać ftoł

23: ca Cefarfkiego, pobudził Wandale/ Ałany/

24: Szwaby y Skwadi na panfthwo Rzymfkie.

25: Ktorzy w Galliey boiuiąc tak fwieckie rzeci ia

strona: 47

Lift. 47.

- 1: ko y fwięte popfowali. Potim Gotom wfthą=
2: piwłzy (ktorzy też tam ciągnęli) oboię Hiłpa=
3: nią przešli j okrutnie zamieszali. Potim zafzedłzi
4: do Afryki za wezwanim Bonifaciufa kxiążę=
5: cia Rzimskiego dołtali iey, burząc mieczem y
6: ogniem. A gdy było pierwżzego roku za Gra=
7: ciana Cefarza to iest lata Bożego pierwżego
8: po trzech let y ofmdziefiąt. Panował v Wan
9: dalow gdy z polłki wyfzli krol Modygifit try=
10: dziełci lat/ ponim iego fin Gunderik w hiłpan=
11: fkich ziemiach gdy byli, krolował xvj. lat. Then
12: wziąwłzy miałto Hiłpalę, gdy tam kołcioł ch=
13: ciał złupić Diabełgo ofiadł także zdechl. Iego
14: miełce wziął brat rodzony Genferik, iako pi=
15: łze Paulus Diakon. Ten wyiechawłzy z Hiłpa
16: nijey włzytkę Afrykę zburzył, mieczem, ogniem
17: y łupem. Tenże będącz w kacerłtwie **Arriano= [!]**
18: **mym [!]** wiare krzełcianiłką tępił, Biłkupy wywo
19: ławać kazał. Tegoż cafu iako thenże Paulus y
20: Połłidonnis piłżą, Augułtin Biłkup fwięthy
21: Hibponenłki w fiedmdziefiąt y w łzełci lath ży=
22: wota łwego panu Bogu dułżę dał iżby nie **og [!]**
23: **ladął [!]** vpadu miałta łwego. Tamże więć Gen=
24: ferik Kartaginem miałto wziąwłzy, Rzym vbie=
25: żał y złupił, gdzież wiele ludu zabrał w niewo=
26: lą, y krolową Eudoxią ze dwiema czorkama

strona: 48

Lift. 48.

- 1: ktorą gdy łie do Kartaginu wrocił, dał za żonę

- 2: łwemu linowi Trzenłamundowi Kampanią
3: y A pulią [!] łpalił, takież Kapuą y Nolę zpułtołził
4: W teyże porażce łwięti mąż Paulinus biskup
5: Nolanłki, łam łie dał w niemolą [!] za łina iedney
6: wdowy vbogiej. I krolował tam Genfirik po
7: polłku Gąłiorek cźderdziełci [!] y ołm łat. Po nim
8: nałtał Honorik łin iego, łtory wygnawłzy wię
9: cey niź trzyłta thrzydziełci y thrzech biskupow
10: krzełcianłkich, nad łudem polłolitem okrucien=
11: łtwo wielkie vkazował, tak iż wielim ręce y ięzi
12: ki ofiekał, łtorzy wzdy dziwem Bożym mowy
13: nie łracili, łako pilze łwięty Grzegorz Lib. iij.
14: Dialogorum. Potim go pan bog ładem łwim
15: dziwno łkarał łhak iżgo [!] robaci w niemoci roz
16: łzemrali az do łmierci. Ponim panował Gun=
17: łamađ dziewieć łat, Ponim Trzenłoma, łtory
18: dwiełcie y dwadziełcia biskupow wywoła n im [!]
19: wypędził. Pothim krolował Hilderik łin iego z
20: Eudoxiej corki Valentiniana Cęłarza Łatha
21: bożego pięcilełne y dwudziełte^{go}, łtorą był Gą
22: łiorek wziął w niowolą [!] . Tegoż Hilderika ociec
23: ie^{go} przyłięgą obwiązał vmieraiąc aby w łwim
24: krolełtwie na krzełciany łalkaw niebył, włzakoż
25: on łkoro po łmierci ołcowej niźli krolełtwo przy
26: iął, włzyłkie biskupy wywołane przywrocił, y ko

strona: 49

Lift. 49.

- 1: łcioły od iego przodłkow łkażone na prawłł, ten
2: panował ołm łat, łłtorego iego łin Gilimer za=

- 3: biwłzy pięć lat ponim w panstwie będąc thak
- 4: był okrutny, iż theż rodzicom włafnym nie=
- 5: przepuścił. Potim Bellifarius rzymanin poſła
- 6: ny od Iufthiniana Cefarza do Afriki woſko
- 7: Wandalfkie na głowę poraził, A famego kro
- 8: ła Gilimera iąwłzi ſrebrnim łanczuchem zwią
- 9: zanego Cefarzowi poſłał do Conſtantinopola
- 10: Takci kroleſthwo Wandalfkie w Africe wſtało,
- 11: ſtądże małz iż Wandali Szwabi/ Burgundi
- 12: poſzli z kroleſthwa ziemie polſkiey, rozmaitemi
- 13: imiony wezwani od roznoſci miejfc przy ktorich
- 14: mieſzkali, ieden ięzik polſki **poſpolty** [!] maiącz.
- 15: #Druga rzec też ſtąd iawna ieſt iż Wandali
- 16: Swewi y Burgundy byli z Germaniey nie
- 17: Sarmatowie ani Scitowie. Przeto Vincen
- 18: tius in Speculo hiſtoriali y inſzy ſtarzy omyła
- 19: li fie, nie ſprawnie piſząc aby oni poſzli byli z
- 20: Scitiey. # Trzecie nieflufznie piſali ſtharzy
- 21: aby ten lud był poſzedł z wyſpu Scandiey al=
- 22: bo Scandiwiey takież y z Scitiey, gdyz Sci
- 23: tia ieſt w Afiey na wſchod flończa za ręką Ta
- 24: nais. A Scandia leży na zachod flonca ku poł
- 25: noci z amorzem Germanſkim z Dacią pogra

D

strona: 50

Lift. 50.

- 1: nicna pod krolem Daciyſkim albo Dunſkim
- 2: wiele mił od Scitiey leżąca. Ale oni poſzli z zie
- 3: mie polſkiey od wiſłi, y zamieſzali wielką część
- 4: Europy ku zachodu flonca y Afrykę na poł=

5: dnie. A przetho barzo nieślufznie powiadaia ci
6: ktorzy nie wiedza aby Goty Hugri albo Iu=
7: hri. Thakieź Alani posli z Scandiey gdyż w=
8: niey nigdi nie byli ani fie iey rufzali. #Cżwar
9: te mafz pobacić iż Polanie, Czechowie, Szwa
10: bi y infze wżytkie narody Słowienfkie iako od
11: potopu aż dotichmiał w swoich przyrodzonych
12: mieftczach y kroleftwach trwaią nie przycho=
13: dząc z infzych ftron, ani też od infzych narodow
14: wyganiani, iakoż o tim piŕze Chronika polska y
15: Czeńka, czo też potwierdza Cornelius Tacitus
16: piŕząc o położeniu ludu Germanfkiego thak
17: mowiąc. Ia wierzę iż Germani w ſwey ziemi
18: ſą zrodzeni, nie miefzaiąc fie z przychodnimi go
19: ſciami. Nie ieft też prawda co powiada Blon=
20: dus hiſtorik (chocia infze rzeci dofić mądrze pi=
21: ſze) y drudzi zanim idąc, aby Szłowianie po
22: wftawſzy od rzeki Tanais y od Boſphoru prze=
23: kopſkiego mieli poſieć Iliricum/ Kroacia y
24: Dalmatia. Takieź aby Lech z Czechem obro=
25: ciwſzy fie ku zapadu wefzli w ziemię Vandal=
26: ſką. Gdy Wandalowie poiechali do Galliey ia

strona: 51

Lift. 51.

1: ko wyſzrey napifano. Ale to prawda iż Szło=
2: waci iakoż od potopu w ziemi im oddzieloney
3: miefzkaią. A Lech z Czechem wrichle pothym
4: wedle nich poſiedli ziemię puſte w ktorych mie=
5: ſzkaią y będą wiecznie trwać za łalką Bożą.
6: Wŕzakoż to prawda iż kxiążęta Ruſkie z ſwi=

7: mi woŷki na on czas powŷtawŷzy z ziemie Ru=
8: ŷkiey y z Przekopu przeŷli Iliricum Karwath=
9: ŷką ziemię y Dalmaty, **iedna k [!]** tam nie zoŷtali
10: ale nabrawŷzi łupu zafię ŷie do ŷwey ziemie wro
11: cili. Ziemia teŷ Polŷka albo Wandalfka ieŷth
12: tak ludna, iŷ z niey wychodzi ŷzeŷcidziefiąt tyfię
13: ci ludu zbroynego, czaŷem ŷtho thyfiąc, wŷzakoŷ
14: prze to kroleŷtwo polŷkie nie bywa puŷte aby nie
15: mieli zoŷtać mieŷzczanie, kupci y wieŷni kmiecie
16: nie wzruŷzeni, tak iŷ niebywaią mieŷtca puŷte, lu
17: du poŷtronnemu ku poŷiedzeniu gotowe. Powie
18: daią teŷ Hiŷtorie iŷ gdy Wandali wybrali ŷie
19: ku Galliey tedy drudzi zoŷtali doma ku mieŷzka
20: niu. **Iaŷofz [!]** tho moŷe być aby tham czudzi lud
21: miał wnidz. Stąd ŷe teŷ maŷz pobacić iŷ Sło
22: wienŷki ięzik barzo ŷziroko á daleko idzie po roz
23: maitich narodach, z ktorych niektorzy ŷą Tur=
24: kowi poddani/ iako Miŷowie, Bulgari y Boŷ=
25: nianie/ wolni ŷą Carwaci, Dalmatowie Sło
26: waci, Pannoni, Karni, Czechowie, Morawczy

D ij

strona: 52

Lift. 52.

1: Słęzaci, Polanie mali y wieldzi, Kafzubianie
2: Sarbi, Rus, Circacfi, Pomorczyaci, Amaxobi=
3: towie y Moŷkwicinowie z **Koxolany [!]**, Nie tyka
4: iąc Podolanow/ Wołyncow/ Porzeczanow/
5: Połęzanow/ y naŷzych bratow Mazoŷzanow/
6: ktorzy teŷ ięzik w rzeczach nie ktorich nie iako
7: rozny maią. Ci wŷzytci ŷą **Słowiane [!]** y Wan

- 8: dalowie po kroleſthwach ſzyrokich mieſzkaiąci.
9: Ale iefzcze y Litwa/ Nowogrodzanie/ Płefzko=
10: wianie y Ohulci, barzo Słowienfkim zatra=
11: caią. Możefz o nich czytać Koſmographie albo
12: ich Kroniki. # Szofte maſz baczyć iż Pola=
13: ki, Szwaby y burgundi ktorzy przy morzu Ger
14: manfkim mieſzkali Cefarzowie trzey Henriko=
15: wie wygładzili, iako wyſſzey napifano. Telko zo
16: ſtali iefzce tam Sarbaci, Windelici albo Vin
17: dowie aże po dzifiefzi dzien z ięzikiem polſkim
18: chocia narufzonym.

19: **Rozdział 5. O Iuhrach al=**

20: **bo Wuhrach.**

- 21: **I**uhrzy poſzli z krainy Scithiyfkiey
22: połnocney á barzo zimney, na pięć
23: ſet mil wielkich od Moſkwy miaſta
24: **Moſłowfkiego** [!] ku połnocnemu w=
25: ſchodu ſłończa leżącey, thimże imieniem Iuh=

strona: 53

Liſt. 53.

- 1: ra wezwaney, y ciągnęli rowną ziemią ku poł=
2: dniu aż do ziemie Gotſkiey w ktorey teraz Ta
3: tarzcy Zawolſci mieſzkaią. Także ſwą wielko=
4: ſcią wyciſnęli Goty aż do Sarmaciey. Tak=
5: że gdy ſie rozmnożyli barzo. Słyſząc od łow=
6: cow (ktorzy za Ieleniem idąc przebyli byli rze=
7: ki Don y Wolhę) iż Sarmatia Europſka
8: była płodniejſza, obkwitſza y ciepleyſzego powie
9: trza/ przeto też oni wſzytkim woyſkiem też rze

- 10: ki przebywŕzi, Rus y Sarmati potłumili. Ta=
11: kieź y Goty ŕcigaiąc do Mifiey y do Thraciey
12: tam ie porazili. A przyjechawŕzy do Pannoniey
13: gdy fie im tam wino y obkwitoŕć ziemie ŕpodo=
14: bała tam fie poŕtanowili, Maternę y Detryka
15: ŕtaroŕty Rzymŕskie y z ludem ich tham porazili.
16: A tak Maternę zabiwŕzy Detryka wygnali, y
17: wybrali ŕobie kroła ktory fie im zdał chythry á
18: męźny imieniem Atila: ktorego Węgrzy ŕwim
19: ięzikiem Edele zową. Ten zezwawŕzy y poli=
20: ciwŕzy wiele ludu y krolow, wciągnął do Gal=
21: liŕkich ziem, y okrutnie ie popuŕtoŕzył. A gdy wy
22: iechał na ŕzyrokie pola Katalawnicŕskie zaŕtą=
23: pił iemu, Ethius Rzymianin z woŕŕkiem. Ta=
24: kieź y Theodorik krol Gothŕski z inŕzym ludem.
25: Bacząc to Atila radził fie o zwyciętwo wie=
26: ŕczkow czo przez bydlęce ielita wrożyli. Oni ie=

D iij

strona: 54

Lift. 54.

- 1: mu powiedzieli iż miał być w they bitwie zwy=
2: ciężon. Wŕzakoź czo nawyŕŕzy z iego nieprzija=
3: cioł miał być zabit, Atila domniemaiąc fie abi
4: na Ethyufa Rzimianina wrozka vkazowała
5: nie iako fie z iego ŕmierci raduiąc (bowiem fie
6: bał barzo moci iego) Woŕŕko z ŕzykowawŕzy
7: chcąc fortilować nie kazał w połdnie w trąby
8: ku potikaniu trąbić aże ku wieczoru. Tamże ŕto
9: czywŕzy bithwę, ludu niemało zginęło, I **krol** [!]
10: Gotŕki Teodoricus zabit, nie Etius **ktore**^{go} Ati

- 11: la żądał, widząc Atila siebie z fwimi zwycię=
12: żonego z iachał z fwimi do obozu gdy noc przy
13: chodziła. Tamże Atila kazał nagotować Łoży
14: fko ku zapaleniu z fiodł iezdnych, tak iż gdy by
15: była zanim pogonia, Radniey fie łam chciał
16: śpalić niżli by miał przyłć w ręce nieprzyjaciel=
17: fkie. Na zaiutrz przijechał Torifmund fin kro=
18: la Teodorika, chcąc fie pomfcić otczowey śmier
19: ci y fzykował wojfko przeciw Atili. Ale Etius
20: tak podezrzanego maiąc Torifmunda iako y
21: Atilę/ radził mu aby czo narichley niechającz
22: bitwy, iechał na ftolec Krolewfki chciaľby aby
23: go brat nieuprzedził. Za tą radą on odiechał.
24: Ethius theż wojfko rozpułcił. Thedy Atila z
25: tego fie raduiąc myłłi o pomfcie/ á ziechawłzi
26: z onego miełtca oblegl miałto Kawienfkie y

strona: 55

Liłt. 55.

- 1: dobył. Tamże święthego Nicafiuśa Bifkupa
2: onego miałta z iego fiołtrą Europą ze włyth=
3: kimi miełzczany pobił. Gdy potim przifłąpił do
4: miałta Trekas, zabieżał mu bifkup święti Lu=
5: pus pytaiąc go ktoby on był, on odpowiedział
6: iam iefł Atila bicż Boży, Thedy bifkup Lupus
7: iąwłzy za vzdę konia iego rzekł: witayże bicżu
8: gniewu Bożego, Y wiodłgo przez miałtho ze
9: włytkim wojfkiem/ ktorzy (iako powiadaia)
10: łepotą zarazeni/ nikogo niewidząc, przełzli z=
11: pokojem na drugą łtronę. Tamże też niewia=
12: łta **iednavboga** [!] dziełieć czorek maiąc, przed łtra

- 13: chem z przedmieścia wciekała, obwinął w
14: płachtę dziecię jedno dwuletnie na ramionach
15: nioła. Drugie dwie dziewczęce młode na byd=
16: lę przywiązawszy przed sobą pędziła. A dzieci
17: drugie przy matce biegały. Ktorą gdy służebni
18: Atilowi ścigali tedy iey dzieci zląknęwszy się pod
19: matkę się garnęli Ona od strachu niewiedząc
20: czo czynić iakoby głupia wżrzawszy rzekę, ku
21: niey się miała aby się tam y z **fwym i [!]** wtopi=
22: ła. Ale drabi pogoniwszy ją nad samą Rzeką
23: przywiedli z dziećmi iey do Atila/ ona z pokorą
24: wpadła przed nim łaski prosiła. Athila mając
25: lutość nad nią nie tylko iż ją puścił wolno, na
26: dawszy iey szat y pieniędzy/ ale też y innym czo

D iij

strona: 56

Lift. 56.

- 1: przy niej było poimano, wżytkim przepuścił.
2: Potim Atila wdał się do Niemieckiej ziemie y
3: wiele zamkow z miasta y zewfiami spuścił.
4: Aż gdy posłył iż się nań Etius z Gothami
5: zbierał/ zajął do Pannoniej wstąpił. Tamże
6: wojsko z nowu zebrał/ ciągnął prętko ku
7: Włoskiej ziemi przez ziemię **Styrk a [!]** y Kori
8: tancką A gdy się przez straż dowiedział iż Eti
9: us z niewymownym ludem pod gory Korytan
10: ckimi leżał czekając go, Obrócił się zajął do
11: Dalmatiej y Hiszpanij/ tam czo naznamienit
12: sze miasta zburzył przy morzu Adriatickim
13: przyciągnął ku Akwilei j leżał około niej przez

- 14: trzy lata. A gdy niemiał z ludem niškąd (też z
15: dalekich ftron) pożywienia/ iego lud dla gło=
16: du począł przeciw iemu łzemrać. On to bacząc
17: obiedzdił około miaftha, przepatrzaiąc kędibi na
18: mgleyfze było abigo tim richley dobył, y wzrzał
19: Bociana á on fwoie dziecię od miaftha z wieże
20: zamkowey wziąwfzy zanofił ie na infze gniaz=
21: do ktore było nie **daldko** [!] na błocie miedzi thrci=
22: ną, y drugiego ponim. Thedy zawoławfzy do
23: śwego ludu mowił, Oto ten ptak wiedząc przy
24: łłą rzec iż miaftho ma być wzięto, indzie fie prze
25: nofi á vcieka. Także Athila poruŕzywfy fie iął
26: na miaftho fturmować, A wziąwfzy ie **tody** [!] w=

strona: 57

Lift. 57.

- 1: łzytek lud ktory tam nalazł, **okruknie** [!] mieczem
2: potracił. Tegoz czaŕu Venetia miaftho znamie
3: nite dla boiazni Atile poczęło fie budować y o
4: ładzać. Potim Atila obrocił fie ku Lombardiej
5: y zburzył ią. A gdy ku Rawennie przyciąg=
6: nął, przybieżał tam pręthko Papież Rzymłki
7: Lew imieniem aby Rzymowi dał pokoy ze=
8: wŕzytką włofką ziemią/ czo Athila vczyinił na
9: iego żądanie. A gdy iego rycyrze dziwowali
10: fie mowiąc miedzi łobą iż Atila nikogo fie nie
11: boi na ŕwiecie thelko dwoyga **zwierzák** [!] Lwa á
12: Wilka/ á to żertuiąc z imion dwu biskupow.
13: Lupufa y Leona dla ktorich y ludu im przepu=
14: łcił. Odpowiedział na to Atila yż wedle Papie
15: za Leona widział **krafne**^{g0} meża w duchownim

16: odzieniu łożącego/ który trzymając miecz w rę
17: ku na obie stronie barzo ostry, groził mu śmier
18: cią zabiją jeśli by za nią przyczyną Leonową
19: pokoju tam nie uczynił, Także Athila wrócił
20: się do Pannonii/ a gdy się tam ożenił ie=
21: dną panną barzo cudną, wiele wina wypiw=
22: ły na swadzie/ tak w nocy wspaniały, nie=
23: mocą którą zowią Apoplexia zdechł nagle.
24: Miał to dwadzieścia i cztery lata życia
25: swego. Też też nocy Marcjanus Cesarz Con
26: stantinopolski, widział przez sen iż się był Atili

D v

strona: 58

Lift. 58.

1: łuk złamał. Bowiem on lud Wuherski pośpoli
2: cie łuków się dzierży. A gdy tak Atila zszedł te=
3: dy między Wuhri stały się niezgody/ rośtyrki y
4: też mężobójstwa, tak iż wiele ich między sobą po
5: bili. Ostatek ich y Chabę sina Atilowego nie=
6: który król Gepidzki y drudzi które był Atila so=
7: bie podbił zebrałszy się z Pannonii wygnali
8: aż do Gotii za Białe jezioro. Z których Iuh=
9: row trzy tysięcy odłączywszy się zostali w Zale=
10: śiu, to jest, w ziemi Siedmigródzkiej. A chcąc
11: aby nie mieli nagabania od postronnego ludu
12: przemieniwszy sobie miano nazwali się Czackie
13: A którzy byli za Białe jezioro szli ku morzu
14: Euxińskiemu, wspominając na ziszność i rozkość
15: ziemi Pannonickiej powiadali potomkom swo
16: im, radząc aby się tam nie kiedy wrócili. Także

- 17: oni wetrzyfta lat y wrok po śmierci Atili. Ob=
18: rawfzy fie dwiefcie y fzełnalcie tyfiąc iunakow
19: wezbrali fie drogą fwych oytczow/ á minąw=
20: fzy Białe Iezioro przyfli przez Sarmatią aż
21: do Pannoniey/ czału Conſthantina piątego
22: Cefarza, y Papieża Zachariafza, w fiedm feth
23: czterdzieci y we cztyrzy lata od Bożego naro=
24: dzenia. Tam napirwy na gory Iaziges wftą=
25: piwſzy, fiedm Hetmanow wybrali każdemu z
26: nich dla niazdy nieprzyjaciół trzydzieci tyfię=

strona: 59

Liſt. 59.

- 1: ci ludu oddzielili. A dla lepszey obrony fiedm
2: zamkow (aczkolwiek grubo á nie fubthilno)
3: zbudowali każdemu Hethmanowi ieden. Od
4: ktorych Siedmi grodow y po dzifiefzy dzien
5: zowa [!] Siedmigrocfką ziemią. Nad tho wy=
6: brawfzy iednego miedzi ſobą imieniem Kufid
7: poſłali aby ziemię Pannoniyſką przegłądał [!] .
8: On nalazfzy krola Pannonſkiego imieniem
9: Święto pługa (bowiem był Słowianin ia=
10: koż y wſzythka pannonia Słowienſka była.
11: Aczkolwiek Rzymianie dawali im Staroſthi
12: opcze y wrzędniki) kłaniaiąc fie krolowi imie=
13: niem Iuhrow do ich ziemie gofciov, y dali mu
14: konia białego z fiodłem poſłoczonym y z vzdą
15: profząc aby im dał trochę ziemie/ wody y tra=
16: wy z ziemie ſwej. Mnimaiąc Świętopług abi
17: to byli oracze á lud proſty, profząci iako gofcie
18: nieczo ziemie ku oraniu/ ſmieiąc fie tak rzekł/
<http://rcin.org.pl>

- 19: niechay maią czo chcą. Tedy Kufid nabrawfzy
20: iedną funicę ziemie, drugą wody z Dunaia, trze
21: cią trawy, do fwych poiachał, y wfzytko co vczi
22: nił powiedział. Bacząc Iuhrowie yż ziemia
23: Pannonfka była obkwitha. Poflali do Krola
24: Świętopługa, imieniem fwego nawyffze^{g^o} het
25: mana wezwanego Harpad, wfkazuiącz iemu
26: aby więci w ziemi ich nie mieszkał, którą oni za

strona: 60

Lift. 60.

- 1: konia białego z siodłem pozłoconym y z vzdą
2: kupili. Krol dopiro obaczywfzy chytrość Iuh=
3: row iż nieprzyjaciele na fię miał dopiro począł
4: lud zbierać. Ale Iuhrowie będąc gotowi nad=
5: iachali krola nad Dunaiem. Tamże w pirfzim
6: pothkaniu Słowiany porazili. Pothym krol
7: Świętopług przed Iuhri vciekaiąc w padł w
8: Dunay, tamżego woda byftrością fwą zatopi
9: ła, od tich czałow Wuhrowie Pannonią (wy
10: gnawfzy tam obywace) pofiedli. Gdyż Sło=
11: wianie telko po granicach Pannoniey zoftali.
12: Stądże pewna rzecz ieft iż Iuhrowie z ziemie
13: Iuhra, krainy Scityfki pofzli, ktore po dzifiey
14: fzy dzien Czechowie **H uhry** [!] Słowianie Wu
15: hry, á polanie węgry zową. Drugie możem ba
16: czyć, iż ieden ieft ięzik y mowa tich Iuhrow kto
17: rzy fą w ziemi Wuherfkiey, iako y onych kto=
18: rzy zoftali w Iuhrze. Acżkolwiek w Panno=
19: niey Iuhrowie krzefciani fą, lud bogatfzi y tro
20: chę obyczajnieyfzy. **Ggyż** [!] otczowie ich w Iuh

- 21: rze ludzie są grubi a ielzce poganſci. Thrzecie
22: Pewna rzecz ielſt iż Iuhra ziemia ielſt prawie ku
23: połnoci, niemaiąc żadnych gor nieprzyſtępnych
24: ani tak wyſokich iako są Korytany we Wło=
25: ſzech albo Thatry w Sarmatye. Przetho nie=
26: ſprawnie niektorzy **Hifkorici** [!] piſali aby Iuhro

strona: 61

Lift. 61.

- 1: wie abo Hugwowie poſzli z ziemie ich z gor bar
2: zo wi(e)lkich a nie przyſtępnych bo chocia w Iuh
3: rze gory są nieiakie, j laſfy, wſzakoż ſrzedniey **wy**
4: **fokeſci** [!] łączne ku przebyciu, kamienne y opocziſte
5: a dobrze ſziroke, iakie poſpolicie wſzędny są w zie
6: miach ku połnoci y nad morzem wielkim poł=
7: nocnym. To też godno wiedzieć iż z morza wiel
8: kiego połnocnego pochodzą ryby, po moſkiew=
9: ſku Morſz wezwane, kthore na gory nad Mo=
10: rzem będące z wodi wyſkakuią, także zębem ſie
11: iakoby hakiem zawieſzaiąc na wierzch włazą,
12: tak iż też na drugą ſtronę gor przepadaią, ktore
13: Iuhrowie y drudzi tam przebywaiąci biorą a
14: zęby ich ktore są barzo ciężkie, ſlą do Moſkwy
15: potim do Tatarow y do Turek, y czynią z nich
16: okładziny do mieczow y do ſzabli, aby dla cię=
17: ſki rękoieſci tim razniejſze były. Ielzce też wiedz
18: iż niemałz gor naſwiecie ktore ſtarzi piſząc zwali
19: Ripheos albo Hiperboreos. Bowiem ani w
20: Scithiey ani w Moſkwie tych gor wyſokich
21: niewidać. A gdyż wſzytek ſwiat wypifuiąc, po=
22: wiadaią aby rzeki Tanais/ wolha/ Dzwina z

- 23: tich lie gor poczynały, to iest Fałsz á rzec zmy=
24: flona. Bowiem Thanais y Wolha poczynaia
25: lie w ziemi **Moftiewfkiey** [!] na miefthcach row=
26: nych, á miedzi lalfy, gdzie żadnych gor niemafz

strona: 62

Lift. 62.

- 1: Iakoż o tim szyrzey będzie gdy o Mołkwie po=
2: wiadać będziemy. Tego też nie godzi sie opufz=
3: czać, iż Iuhrowie mieszkaiać w Scitiey, nie sie
4: ia ani orzą. Nie maia też chleba/ piwa/ ani wi
5: na, ale mieszkaiać wziemi wikopawfzi łobie iam
6: iakoby izby, żywia sie lalfem/ ribami/ á zwierzy
7: ną, tylko wodę pijac á w kozuchach chodzac
8: z **fpołe m** [!] z szywfzy fkory/ wilce/ lifie/ z kunami
9: y Ielenie &c. Iefth kraina barzo nędzna pod
10: gwiazdami ktore **połacinie** [!] Polus Arcticus á
11: polaci wozem zową. Ziemia ta kxiędzu Mo=
12: fkiewfkiemu iest poddana, ktoremu za dany da=
13: waią fkory Sobole, Popielicze y infze kthore
14: maia, bowiem niemafz tam czoby infzego mieli
15: dawać. To iefzce wiedz iż acżkolwiek znamienici
16: Kosmographi y Hiftorici pifali aby one kray=
17: ny nad morzem przerzecżonym byly letnie á ku
18: mieszkaniu barzo powolne y żyzne/ to iest rzecz
19: zmyflona á nie prawdziwa, iako y drugie wyf=
20: fzy namienione. Bo więci sie godzi wierzyć na
21: fzemu dofwiatceni pewnemu, niżli czudnim do
22: wodom płonnym, Powiadali oni iako by tam
23: ludzie mieli rołkołzny á długi żywoth, thak iż
24: ftarci dla telkności á omierzenia długiego wie

25: ku z gor barzo wyłokich w morzu fie topią, w=

26: łzitko to fą wymyflły. Iakoż tam może być ro=

strona: 63

Lift. 63.

1: łzkołz, zimno wltawicżne cierpiec zimie nigdy

2: słonca niewidać/ telko około święta świętheo

3: Iana gdy bywa Solfticium trochę ciepła fło

4: necnego y to barzo krotko poznawaią. Iefzyczne

5: to zapewną rzec miey iż w tich tam łthronach

6: nie rodzi fie łrzebro ani złoto, ani żadna ruda

7: Niemałz też tham żadnych Gryffow pthakow

8: wielkich czo by złoto wykopowali. Iako pifali

9: Starzy Cołmographi, Ia niewiem by Gryf=

10: fowie byli gdzie na fwiecie. Tho zapewne wiem

11: iż ich tam w tich łtronach niemałz, Tilko to iż

12: przinoślą do nas z Mołkwy ptaki iedne drapież

13: ne, na **wzraz** [!] Orła w wielkołci/ iedno iż łkrzy=

14: dła y ogon dłułszy maią, na wzraz Iałtrzęba

15: Zowie ie Mołkwa Białozor, iakobi białe fwia

16: tło, bowiem pod bruchem fą białafe, Nałzy ie

17: zową Krzczothy. Thich ptakow włzytci ptaci

18: drapieżni (iako Sokoli, Iałtrzębi, Krogulce,

19: Sępowie,) barzo fie boią tak iż na iedno ich

20: wzrzenie od boiazni niektorzy zdychaią. Oftha=

21: tecznie wiedz iż na połnoci w ziemiach Gotiey

22: F[i]landiey, Sweciey albo y w Iuhrze niemałz

23: żadnych ludzi dziwnych ze pfimi głowami, al=

24: bo o iednym oku albo o dwu głowach. Thakież

25: y za morzem Chwalenłkim, ale fą ludzie nam

26: podobni, iedno iż trochę fmiadzi dla wielkiego

strona: 64

Lift. 64.

- 1: zimna, nie tak gęsto iako v nas, ale potrośze tu
2: y owdzie mieszkaici. Te są rzeci prawdziwe, bo
3: ten kto pił sam tego doznał y prawdę napi=
4: są, a wiemy iż prawdziwe jest świadectwo *ie*^g.

5: **Tractat 3. O rozmnozeniu ta**

6: **tarow na rozne domy.**

- 7: **W** Prześlým Thractacie (iakoby od=
8: chodząc od pierwfzey rzeczy) po=
9: wiadaliśmy o narodach ktore mie=
10: szkali w Sarmatiew Azifyfkiey al=
11: bo Scitiew, przez czałi rozmaite, iako o niewia
12: łtach Amazonfkich, Scitach, Gotach, y Iuh=
13: rach. Iuż będziem powiadać o rodzaiach Ta=
14: tarfkich ktore poźły z Hordy Cahadayfkiey, al=
15: bo Zawolfkiey, iako są Turci, Vlani, albo prze
16: kopfci Tatarzy/ takież Kozanfcı albo y Nohay=
17: fci. Naprzod nieco poczynaiać o Turkach. Po
18: przyfcıu Tatarow ze wfchodu słonca do ziemie
19: Gotfkiey (kthorą oni zową Cahadayfką) w
20: dziewięci dziefiąt lat. Ricerz niektory *wielkie*^g
21: Chama, to jest, Carza imieniem Otoman, cho
22: cia był vbogi a rodu prosthego, wfzakoż barzo
23: śmiały y mężny, prze nieiakie krziwdy ktore mu
24: fie zdały aby mu były vczynione/ wyiechawfzy
25: od Tatarow we czterdzieci tilko koni, iał pota

strona: 65

Lift. 65.

- 1: iemnie pofiadać gory w Kapadociey, zkądże ma
- 2: iąc dobry przyfkęp [!] , począł czałow godnych na
- 3: iazdy czynić á łupieftwa, Ku ktoremu (iakoż to
- 4: poſpolicie miedzi thakimi bywa) naſzło fie nie
- 5: mało łotrow á Reytarow, tak iż w richle na=
- 6: mnożyło fie ich tak wiele, iż czo pirwey potha=
- 7: iemnie łupieftwa czynił, iuż więc iawnie począł
- 8: miaftecka y miafta naiezdzić y pofiadać. A gdi
- 9: mu fie nikt nie zaftawiał, on iako ſmiały czło=
- 10: wiek á barzo fortunny począł miafta iedne pu=
- 11: ſtoſzenim, drugie grożą ſobie podbijać iż theż
- 12: wziął y poſiadł ziemie, iako Kapadocia/ Biti=
- 13: nią/ Pontum/ Aſią mnieyſzą. Z tegoż rod
- 14: Otomanow albo Turkow wziął początek, Iż
- 15: by to była prawda, aby Turci z Tatarow poſzli
- 16: vkazuje to iednaka mowa, obyczaie, y iednaki
- 17: ſpoſob walczenia/ bowiem ieden ſtroy w iezdze
- 18: niu, w krotkim ſiedzeniu, w łukach y ſtrzelaniu
- 19: maią. Ięzik też ich tak rozny od Tatarow iako
- 20: Polſki od Czechow/ albo Hiſpanſki od Wło=
- 21: chow. Po ſmierci Otomanowey naſtał iego
- 22: ſin Archanes w chciwoſci panowania y w=
- 23: ſmiałoſci oyczu podobien/ ale w rzeczach wa=
- 24: lecźnych daleko ſprawnieyſzy. A przetho pań
- 25: ſtwo od oycza nabyte: nie tilko zachował ale
- 26: też rozmnożył Trzeci pan był Amurates ſin

E

strona: 66

Liſt. 66.

- 1: Archanow. Gdy w ten cas miedzi Graeki nie

2: zgoda była, tak iż dwa Cefarze Trapezonfki á
3: Constantinopolfki miedzi sobą o panstwo wal
4: czyli. Wezwan był Amurates za pieniądze od
5: Trapezonfkiego przeciw Cefarzowi Constanti
6: nopolfkiemu. Także on przeprowiwszy fie przez
7: morze nazwane Hellefpont^{um} iako chytry á ob
8: ludny dokonanie walki przewlądał. A gdy
9: iuż obadwa Cefarzowie w mocy y w skarbiech
10: zniśczeni, on bacząc cas y doworę na obudwu
11: fie obrocił, y posiadł wżytkę Tracią, którą dzis
12: zową Turcia. Po jego śmierci panował fin ie=
13: go Pefaites krol Czwarty, ktory chciwy na rze
14: czy wielkie w śwę moc podbił. Macedonią, Te
15: falią, Phocidę, B(e)otią, Atenfką ziemię. Tha=
16: kież Bulgary Illiriki częftim naieżdżaniem z=
17: walczył y miałtha mocne głodem wymorzył.
18: Tak iż Cefarz Constantinopolfki musiał wciec
19: od włochow y Frankow pomoci zebrać.
20: Taże z rządu Bożego, Temirkitlu wielki
21: Czarz Tatarfki (ktorego Hiftorici Themerla
22: nem zową) Burząc Azią iakoby piorun pot=
23: kał fie z Pefaitem ktory fie theż był nan nafa=
24: dził, Tamżego poraził, á łamego iąwłzy wziął
25: w niewolę łancuchem złotim związane^{go}, wfza=
26: kożgo richło zafię pułcił. Piąthi ponim kroło=

strona: 67

Lift. 67.

1: wał Alpinus, przeciw ktoremu Sigmund krol
2: Węgierfki, Czeńzki á Cefarz Rzymfki wielkie

3: zebrał woyno. Tamże w potikaniu gdy był po
4: rażon z pola vciekł, tak iż ledwy w male ludzi
5: po Dunaiu vciekaiąc fromothnie był zacho=
6: wan. Szofiti krol Turecki był Mahomet ktori
7: dani ciezkie poddanym vstawił, y panstwo
8: fwe naiadzami rozmnożył. Po śmierci Ma=
9: chumeta panował fin iego Amurates wtory.
10: Ten Thefalonikę miałtho znamienite zburzył,
11: Cipr y Etolią podbił, Tryballe, Illiriki, y Wu
12: hry fpuftofzył, Władifława Polkiego y Wu=
13: herkiego krola pirwey fzczeńliwie walczącego
14: w oftatecny bitwie przy Iezierze Varnenfkim
15: porąził y z iego ludem pobił, á to gdi go był od
16: ftąpił Ian Huniad z infzymi Węgry. Zatim
17: Turek podniozwłzy fie pychą z onego zwycię=
18: ftwa, wziął moczą ziemię Peloponefum, także
19: muri Ifthmu Korintfskiego z gruutu [!] zepfował
20: Ponim panował ofmy: Machometh fin iego
21: ktory wziął Conftantinopolim. Roku Bożego
22: 1453. w oftateczny dzien Maia, czwarte=
23: go y pięcidziefiątego dnia oblężenia z wielką
24: moczą y gwałtem. Potim mu fie poddało mia
25: fto Pera gdy tham mury ftłukł, Bulgarią y
26: Rałcią wziął, zamku zuamienitego [!] Smide=

E ij

strona: 68

Lift. 68.

1: rowa nad Dunaiem leżącego doftał. Styrfką
2: ziemię y Rakufką przebieżał. Nigroponthum
3: Venetom odiał. Kafę miałto znamienite Ia=

4: nuenfkie, y wŷytek Wyŷep Przekopŷki zwałcił.
5: y zabił dwoie Kxiążąt z zamku Mankup (ia=
6: ko powiadaią iż to był oŷtatątek [!] rodzaiu Go=
7: tow) Takież Mendligera Kxiążę Tatarŷkie w
8: tymże Przekopie ŷobie podbił Multanŷką zie=
9: mię, y Wołŷką ŷpułtoŷzył/ z Weneti przez ŷze=
10: ŷnaŷcie lat walkę wiodł Z Perŷkim krolem Hu
11: ŷakazan wŷtawicznie wałczył, gdzież caŷem zwy
12: ciężał, nie kiedy teŷ bywał zwyciężon. Vmarł
13: pirwŷzego dnia Maia. Roku Boŷego. 1481.
14: y leży w Conŷtantinopolu. Tamże Turci po=
15: nim iego ŷina Baifeta na pańŷtwo wzięli/ ie=
16: go brath mlodŷzy Zeliabus rozgniewawŷzy ŷie
17: iechał do Zołdana Egipŷkiego, tamże zebra=
18: ŷzy woŷfko, y z bratem ŷwym nie fortunnie ŷie
19: potkawŷzy: był porażon, aże vciekł do Rodu wy
20: ŷpu. Tamże Miŷtrż zakonu Rodŷkiego, iętego
21: w niewołą poŷłał do Franciey, potimgo daro=
22: wał Papieŷowi Alexendrowi ŷzoŷtemu. Aże Ka=
23: rolus krol Francuŷki iadąc przez Rzim na w=
24: więzowanie do Apuliej wziął z ŷobą Zeliaba
25: od Papieŷa na ŷmowie, takŷe on na drodze nie
26: wiedzieć ięŷtli od iadu albo od ŷpracowania dro

strona: 69

Lift. 69.

1: gi zdechł. Potim Baifetus dziewięti pan Tu=
2: recki, Wziął Kilią, y Białogrod w Multhan=
3: ŷkiey ziemi. Modon Wyŷep y miałto thymże
4: imieniem Wenetom moczą odiał z Zophim
5: Perŷkim krolem częŷtokroć wałczył, á mało nie

6: zawłze był porażon/ á gdy fie iuż starzał: thedy
7: fin iego Selimbafzeg, ktorego nafzy Selem=
8: beg zową, panftwo oycu odiał. Tamże Baife
9: tus do wyřpu gdzie fie był wychował zawiezio
10: ny w richle vmarł. W ten cas Selembeg dzie
11: liąti krol pořiadłzy panftwo dwu řwych bratow
12: zabił, á na krzeřciany fie groząc do Węgier fie
13: gotował. Ale pan Bog z łafki řwey, Sophie=
14: go krola perřkiego nan przepuřcił, ktory go nie=
15: kielko razow poraził, Wřzakoź tenże Selinus
16: albo Selembeg Sirią zwalczył, á wřzedłzi do
17: Egiptu, Alkair miařto wielkie wziął, Zołda=
18: na pana Egipřkiego zabił. Ci trze ofthateczni
19: Carzowie Tureczřci w Conřtantinopolu zaw=
20: řze mieřzkali, tak iź to miařto ktore drugim Rzi
21: mem zwano iuż nie Bizancium ani Conřtanti
22: nopolim, ale Carzow dom Turci á zwłafzcza
23: Słowaci okolicźni zową. Ieřt to miařtho na
24: trzy grani dwiema kątoma nad morzem, á trze
25: cim ku polu leży, okolicźnořć iego ieřt ofmnařcie
26: mil włofkich, nafzych iakoby řzeřć/ niema wiel=

E iij

strona: 70

Liřt. 70.

1: kiego budowania iedno cieplice, á Collegium
2: nauki pořpolitey znakomicie y nowo zbudowa
3: ne, Kořcioł řwiętego Zophiæ to ieřt mądrořci
4: Bożey ktora ieřt Pan Chriřtus, przedtim był
5: znamieniti, ale Cefarz machmet wtory, dał gi
6: zrzucić á řthaynie bydłu z niego vczynić. Ale

- 7: Rzym Włofki iest okrągły maiąc trzydzieści
8: mil włofkich, á náfzych **dzidfić** [!] w okrąg, dwa
9: kroć więtfzy niż Conftantinopolis/ á ma siedm
10: gor y pałacow w łobie barzo kóftownych.

11: Rozdział 2. O rodzaiu Tata

12: row, Vlanow, abo Przekopfkich.

- 13: **D** Rugi rod z Zawolfkich Tatarow
14: pochodząci. Iest Vlanfki á to od
15: Vlana pierwżego naiezdnika wy
16: łpu Tauriki albo ziemie Przekop=
17: łkiey. Vlan rzeczą **Tatatfką** [!] wykłada łie pan
18: na, więc iż Vlanus niektori pózedł był z dziew
19: ki nie mężatey, przeto od niego włzitkim w prze
20: kopie imię przyłzło, iednak miedzi Turki nie iest
21: to żaden dziw, iż łie kto z dziewki beż męża na
22: rodzi, bowiem łie to miedzi nimi częłto przyga
23: dza y maią to za łftą rzecz. Ten wyłep Tauri=
24: ka lezy miedzi Białym ieziozem maiąc na dłu
25: żą dwadziełcia y cztirzy mil, á na łzyrzą pieth=

strona: 71

Liłt. 71.

- 1: náfcie w nim łą trzy miałta, Solat/ Kirkel/
2: y Kaffa, dwa też zamki, Mankup y Azow. So
3: lat miałto Tatarzy zwał Chrim, przeto y Ca
4: rza Przekopfkiego Chrimłkim zową, W thim
5: miełcie budowanie iest barzo niłkie, á więthłza
6: częłć pułthego. Drugie miałtho mnieyłze zową
7: Kirkiel, nad nim na łkale iest zamek drzewiany
8: gliną oblepiony. Na tey łkale powiadaią iż był

9: łmok, ludzie y bydło zabiaiąci, przeto z tąd tam
10: ludzie vciekwfzy mieftce pufto zoftawili, ale iż
11: na on czas iefzce Greci y Włofzy tam miefzka=
12: li, przeto profili wielebney panny Mariey, aby
13: ie od Smoka wybawiła, Aże czaftu iednego
14: wzrzeli w noci fwieczę na fkale goraiącą, thakże
15: wyciofawfzi ftopnie aby tam mogli wnidz, przy
16: fli ku fwicej j nalezli obraz panny Mariey przed
17: ktorym fwieca gorzała, ápod [!] nim leżące^{go} łmo
18: ka rozpukłego, thakże podziękowali wielebney
19: Pannie z tak dziwnego od Smoka wyzwole=
20: nia, ktorego w fztuki zrąbawfzy z fkały zrzucili.
21: A gdy potim ludzie tam obywatia, ku obrazo=
22: wi z nabożeńftwem y z ofiarami chadzali. Te=
23: dy Acigerus Carz Przekopfki walcząc przeciw
24: bratom fwym, przykładem onego ludu profił
25: Wielebney Panny abygo wfpomogła, flubu=
26: ąc iey pewną offiarę (bowiem też Macho=

E iiij

strona: 72

Lift. 72.

1: metowie pannę Marią maiał w pocześnofci,
2: wiznawaiąc iż ona bez męfkiego złączenia pan
3: ną będąc poczęła, y porodziła proroka wielkie^{go}
4: Iezu Kryfta.) A gdy tam za iey pomocą prze=
5: pomogł nieprzyjaciele, tedy przedawfzy dwu ko=
6: niu co nalepfzych miał, nakupił wofku, y rozka
7: żał aby dwie wielkie fwieci rok od roku przed
8: onym obrazem gorzały, co y po dzifiefzy dzien

9: drudzi Carzowie chowaią w obyczaiu. Trzecie
10: miafto ieft Kaffa, ktore Machomet wtori Carz
11: Thurecki Ianuenfkim panom odiag. Zamek
12: Mankup ku zachodu od Kaffy leżaczi thenże
13: Carz moczą wziawfzy, dwu brathow rodzaiu
14: Gotfkiego zabił. Drugi zamek Azow nad rze=
15: ką Tanais leżaci łobie przywłofzczył, ktory po
16: dzifiefyzy dzien Turci trzymaią. A Thatarzy
17: Przekopci od tego czału iako on wyfep pofied
18: li po polu mieszkaią według fwego zwyczaiu/
19: takież y krom wyfpu drudzi też po polach Sar
20: matiey Europefkiey leżac przy Białym iezierze
21: y przy morzu pontfkim, aż do Białego grodu
22: trzymaią. A iżby był przyftęp do wyfpu na za=
23: chod flończa wfi[p]ali groblą z ziemie na czałą
24: miłę iakoby moft, tak iż onę groblą woda nie=
25: gdzie przelewa dla nie mifternego wfipania. Ten
26: że wyfep z ftara dawna Taurica z łaciny iako=

strona: 73

Lift. 73.

1: by Wołynfki, dzis przekopem Sarmathowie
2: zową/ bowiem woda zewfząd one miafta obie
3: gła iakoby przekopa. Tuż więc iuż będziemy
4: baczyć o rodzaiu tich Tatarow Vlanow albo
5: Przekopfkich. Po Vlanowym żełciu pano=
6: wał w tymże Przekopie Car Tachtanus, ktory
7: pośpołu z Witoldem księdzem Litewfkim wal
8: czył na brata fwego Temirkitla Carza Zawol
9: fkiego: ale był zwyciężon. Ponim chciał tam
10: panować fin iego Car Sydachmet/ ale go wy

- 11: gnał Car Adzi[kirey] y łam zań panował. Po=
12: tym gdy Szidachm[i]t do Litwy łie vdał o po=
13: moc tedy go panowie Litewłci z żoną y z dziec
14: mi poimawłzy go, załłali na zamek Kowno
15: tamże zmarł z żoną y z łiny, czałfu Kazimira
16: trzeciego krola Polłkiego, y kxiedza wielkiego
17: Litewłkiego. Po łmierci Adzikiera, ktory miał
18: łiedm łinow, panował ponim Hayder łin łtar=
19: łzy. Tamże drugi z łinow Mendliger vdawłzy
20: łie do Thurka wziął od niego pomocz y żonę
21: j wygnał Hajdera j łamu[r]ka zdrużiem łi brati
22: Kthorzy gdy vciekli do Iwana wielkiego kxię=
23: dza Mołkiewłkiego, on łe przziawłzy [!] dał łm ku
24: miełzkaniu kxięłtwo Kozanłkie. Gdzież miełzka
25: iąc Car Mendliger miał dziewłęc łinow. Pir=
26: włzy Machmet kerey, drugi Achmet kerey, trze

E v

strona: 74

Liłt. 74.

- 1: ci Machmetkerey, 4. Betikerey, ktory vtonął
2: gdy przez rzekę plony gnał z Wałach. Roku
3: Bożego. 1510. 5. Burnaskerey 6. Buba=
4: rek kerey, 7 Sadek kerey. Ołmega á dziewłię=
5: tego łmion łie łogę łamiętać. Teraz z oycem
6: łwym łpanuie Machmet kerey Car. Wiedz też
7: iż Tatarzi Przekopłci dla krainy łowolnieyłz[e]y
8: w ktorey miełzkaia, łieliby być łbyczaynieyłzy
9: y łkromnieyłzy nad łinne, włzakoż łni łupiełłwa
10: łwego wıłczego z ławna á z łrodu zwyłłłego łie
11: łogą łprełłtać/ łle łakoby łbyłł po łpolach łmie

- 12: łzkaiący y po lefiech, żadnego miafta ani wfi nie
13: maią. Thakże każdego roku dla łupu, czynią
14: naiazdy do ziemie Litewſkiej/ Ruſkiej/ Wała
15: ſkiej y Podolſkiej/ czałem też y do Moſkiew=
16: ſkiej.

17: **Rozdział 3. O Tatarach Ko**

18: **zanſkich y Nohayſkich.**

- 19: **T** Rzecia horda ieft Tatarow Kozan
20: ſkich od zamku Kozan wezwana
21: przy ktorym mieſzkaią. Ten leży nad
22: rzeką Wolhą przy granicy Mo=
23: ſkiewſkiej. Ci też iako y drudzi poſzli z głowey
24: hordy Tatarow Zawolſkich, może mieć ta hor
25: da dwanaście tyfięci ludu ku bitwie. A gdy in=

strona: 75

Lift. 75.

- 1: ſzych Tatarow czału potrzeby ku pomocy wzo=
2: wą, bywa ich o **trzydzidſci** [!] t[i]fięci. Rodu ich Ca
3: rzow ani dzieiow nie piſzą abowiem oni ołdow
4: ni fą księdzu Moſkiewſkiemu, á z iego woley
5: pany miewaią y na iego rozkazanie y żywą y
6: powolni bywaią.
7: #Czwarta horda nowa á napoſledniyſza ieft
8: Tatarow Nohayſkich albo Occaſſow, ktorzy
9: też z Zawolſkiej hordy poſzli. A to gdy Occas
10: riercz ieden znamieniti **wielkie**⁸⁰ Carza Zawol=
11: ſkiego maiąc trzydzieſci ſinow, był zabit. Tedy
12: oni bracia odłączyli ſie od główney hordy Za=
13: wolſkiej y poczęli mieſzkać przy zamku Saray

- 14: około siedmiu dziesiąt lat przed tym rokiem kto=
15: ry iest od roku Bożego. 1517. y rozmnożyli
16: sie w krotkim czacie, tak barzo iż theż tich cza=
17: low powstała z nich wielika y **liłne**⁸⁰mnoſthwa
18: horda, ktora sie **l[[k]]**łania ſwym mieſzkaniem wię=
19: czey ku połnocy y w ſtrony zymniejszye niżli
20: ktorzy inſzy Tatarzy/ bowiem od wſchodu ſłoń
21: cza przyleżą ku Moſkiewſkiej ziemi częſtokroć
22: w nie wtargaiąc á łupi**[e]**żąc, ielzce y po dzifiey=
23: ſzy dzien panuią miedzi nimi ſinowie y wnuko=
24: wie Occalfowi. Ci pieniędzy ani żadney mone=
25: ti nie maią telko rzeczy za rzeci odmieniaią, ia=
26: ko ſiny, **l[[l]]**ugi, bidło i konie dawaiąc **wodmianę** **[!]**

strona: 76

Lift. 76.

1: #Księgi wtore w ktorich wy

2: **piſana druga ziemia Sarmatia Europy.**

3: **Rozdział pierwszy o Ruſkiej**

4: **ziemi y o iey powiatach.**

- 5: **P**owiedziawſzi o Sarmathey Aziy
6: ſkiej ktorą zową Scitia, Godzi sie
7: też powiadać o Sarmathey Euro
8: py. W ktorey pirwſza iest Ruſka zie
9: mia ktorą **Koxolanią** **[!]** zwano. Tha bokiem od
10: wſchodu ſłonca leży przy rzece Tanais y przy
11: białem iezierze, ktore Azią od Europa dzieli, acz
12: kolwiek dawnych czałow nad rzeką Thanais
13: mieſzkali Alani, á wedle ich ku połdniu **Koxola** **[!]**
14: **ni** **[!]** / wſzakoż ten dwoy narod wſzytek zniſzczał á

15: zaginał, tylko tego iefzce fą ich pola á płoniny
16: pułte łamym zwierzętam á kozakom (iakoż to
17: wyłfzey napifano) odtworzone. Potim ku poł=
18: dniu iefzce fą ořtatki ludu Circałfow, ktory na=
19: rod był barzo okrutny á waleczny rodzaiu y ię
20: zika Ruřkiego. Tamże iefť zamek Oczarkow
21: Ktory Car Tatarow Przekopřkich zbudował
22: w Litewřkim pańřtwie. Potym iakoby we dwu
23: milu, za Oczarkow ku połdniu teź był zamek
24: Dzałfow, ktory trochę przed nařzymi czałfy iefť
25: zburzon/ od Dzałfowa do Białogroda kthory

strona: 77

Lifť. 77.

1: Turci dzis trzymaia, iefť Ńzeć mil. Zafie ku za
2: chodu leży Podolřka ziemia/ Mołdaw=
3: řkiey y Wałařkiey ziemi ku połdniu pogranicz
4: na. Od wřchodu Ńlonca maiąc pola wielkie ta
5: [t]arřkie y Przekopřką ziemię/ Ta to Podolřka
6: miedzi inřzymi ziemiami iefť barzo płodna, w
7: miedzie y w inřzym zbożu barzo obkwita, tak iż
8: zdrapawřzy leda iako ziemię, gdy tam żyto bę=
9: dzie wřiano/ tedy przez trzy lata łamo zboże ro
10: řcie, gdy iedno cařu źniwa dopuřzcaia nieco ziar
11: nia Ńie wytrząnać/ tedy ono drugie^{go} roku ok=
12: rom wřzego orania takieź wznidzie. Łaki teź y
13: pařtwiřka tak plenne, y tak richło zarařtaia iż
14: przez trzy dni taka trawa wyrařtha, iż brony z
15: niey niewidać. A gdy pług na polu zostanie te=
16: dy w niekielo dni tak trawą obrořcie iż wřzytek
17: zakrije. Roie teź pćzoł nie tilko w hulach, w

- 18: pszczelnikach: ale też w drzewach wydupniałych
19: nie fadzą/ drugdzie też na bregach rzecznych y
20: po ziemi dobrowolno pląthry miodowe czynią
21: Przydawa nie częstokroć iż wiele pszoł czudzych
22: prylatuje domowe wyganaiąc, tak iż wieńnia=
23: ci broniąc swych, mużą opce topić y zadławiać
24: abo tak ony domowe dobrowolno robiły Tam
25: też przy gorach Tatrach mieżka Rus ktorym
26: ziemianie polżci rofkazują, iako w kołomyey w

strona: 78

Lift. 78.

- 1: Zydaczowie w Sniatyniu, w Rohatinie [w]
2: Bułku, pod timiż gorami są powiaty, iako H [a]
3: licfki (ktory predtim Gallicia zwano) też Prz[e]
4: miłfki, miedzi gorami iest Sanok a w półrzod
5: ku Ruśi iest miało dobrze obronne imieniem
6: Lwow, kthore ma dwa zamki wirzchni y dolny
7: gdzie iest głowa Ruskiej ziemie/ ku północzy
8: są powiaty/ Chełmski/ Lucski/ y Bełki. Za=
9: myka nie Ruśka ziemia od półdnia Gorami
10: Tatrami, á rzeką Tiras, którą oni zową Neřtr
11: Od wřchodu nie końci rzeką Tanais białim ie
12: ziozem y Przezopłką [!] ziemią. Od północzi ma
13: ziemię Litewską/ od zachodu Polską. Z Moř
14: kwy wychodzi rzeka wielka á sławna Borisfe=
15: nes którą tam Dinepr zową, ciekąc przez zie=
16: mię Lithewską y Ruśką pod Smoleńsko y
17: pod Kijow, w którą wpada druga rzeka niema
18: ła poczynaicza nie v Chmielnika imieniem
19: Bug. Także Borisfenes gdy przebiega na trzi

- 20: Itta mil Niemieczkich, potym wpada w morze
21: Pontskie. Ziemia też Rułka nad wżytkę zyz
22: ność śwąg ielt obkwita w miedzie y w picciu z nie
23: go wczynionym. Priwozą też tam wina Wę
24: gierkie/ Mołdawskie y Wałafkie/ thakież y
25: mocne wina Greckie, piwo też warzą iakie ch=
26: czą. Rodzi fie też mnoftwo koni, wołow j trzod

strona: 87

Lift. 87.

- 1: iuz tak ono Bałwanstwo wykorzeniono, tedy
2: kapłani polzci, á nawięcey sam krol ktory ięzik
3: Litewski vmiał lud pośpoliti pacierza y człon=
4: kow wiary nauczali y krzcili. Gdzież wie krol
5: z fwiebody fwey kazał każdemu okrczonemu
6: suknię nową z sukna ktore był dał z polski przy
7: wieść. Chcząc on lud prośty á gruby (kthory
8: [przed ti]m wżytko w kitlach **lniauych** [!] abo kono
9: pnych chadzał) tam swoią fczodrothą sukna
10: wełnianego ku okrczeniu przywieść, á thakże
11: wiele ich przychodziło gdy o rozdawaniu fu=
12: kien poślyszeli. Ale iż była wielka pracza każde
13: go z ofobna krzcic, przeto kazał krol lud wży=
14: tek na gromady rozdzielić, tak aby każda mo=
15: gła być fwieconą wodą pokropiona, á tak kaž=
16: dey gromadzie dał imię pośpolite, iedne Pio=
17: trem drugie Pawłem &c. nazwał. Tak iż w ied
18: ney wżytko Piotrowie byli, w drugiey Pawło
19: wie &c. Takież y niewiaſty rozdzieliwſzy w ied
20: ney gromadzie były Barbary, w drugiey Do=
21: roty &c. według rozdziału á liczby gromad

- 22: Wszakoż boiary á lud rycirski każdego z ołob=
23: na krzcono: j załožił tenże krol w wilnie kołcioł
24: y łtolec Biskupi imieniem s. Stanisława pol
25: łkiego patrona, á chcąc błąd poganłki iawny
26: vkażać y wykorzenił/ przeto na onym miełtczu

F iij

strona: 89

Lift. 89.

- 1: gdzie ogien vstawno goraiáci chwalon był, dał
2: połtawił wielki ołtarz na część Panu Bogu.
3: Przytimże kołciole vstawił Biskupem człowie=
4: ka wyłokiey cznoti imieniem Andrzeia Warzy
5: ło, polaka z rodu rycirskiego z domu á z Herbu
6: Iałtrzębow z zakonu bratow mnieyłzich łwie
7: tego Franciłka, łpowiednika Eliłbety krolowey
8: Węgielłkiey y kaznodzieię Krzetelłskiego. Te
9: goł też czału y ziemia Zmodłka (na powod
10: tegoł krola) wiarę krzełcianłką y krzełł przyię
11: ła. A dla leplłzego obaczenia łpołobu ziemie
12: tey y też obyczaiow ludu Zmodłkie⁸⁰ łlufza wie
13: dzieł iż ziemia Zmodłka iełł połnocna á barzo
14: zimna. Litwie Hilłlantom y Pruffom pogra=
15: nicna, około łiebie łallı, pagorki maiąc, rzeka=
16: mi też obtoczona. Powiaty łą w niey te Ira=
17: gola/ Miedniki/ Cchrołłe/ Rołena/ Widoki/
18: Vicłunia/ Keltiny/ Cetra. Lud tey ziemie iełł
19: łmagł y wyłoki, wszakoł gruby á chłoplłki, ma
20: łym á prołtim łie pokarmem żywiáci, wodę pi
21: ią, rzadko piwo albo miód, na on czał iełłce niez
22: nali złołtha ani łrebra/ miedzi/ želaza ani wi=
<http://rcin.org.pl>

- 23: na, niebyła żadna v nich wina po śmierci otco
24: wey poiąć maczochę. albo też żonę bratową, ta
25: kież mieć żon ile kto chciał. Zadnych izdeb ani
26: budowania kosztownego niemaią, tilko gośpo=

strona: 90

Lift. 90.

- 1: darze miewaią ieden dom iakoby śtayınią wpoł
2: rzodku, ku okrągłości szyroki, na przodek y na
3: zadz scitfzy z drzewa zbudowany ale słomą od
4: dołu aż do wierzchu obeślany á przykryti, á na
5: wierzchu domu ktory bywa na wzraz łapki kon
6: czyłty á chochołati, thilko iedno okno bywa z= [!]
7: wierzchn [!] światło dawaiąc. Tamże podnim by
8: wa ogniśko ku pieczeniu y warzeniu y ku ogrze
9: waniu, bowiem ona kraina wietłzą część roku
10: zimna á mrozi miewa. W timże iednim domu
11: wśzytek śtatek fwoy chowaią, iako żony, dzieci/
12: dziewczki, czeladz, bydło małe y wielkie, konie, zbo
13: ży wśzythko naczynie. Lud on barzo iest skłon=
14: ny ku czarom y ku wrozeniu. Bog ich nazna=
15: mienitfzy ogien ktory za nafwietłzą rzec chwa
16: lili, chowaiąc gi na gorze barzo wyłokiey nad
17: rzeką Newiafza. Gdzież był kapłan wftawicnie
18: drew przykładaiaći. Tamże gdy przyjechał ten=
19: że krol Polłki tedy wieżę w ktorey on ogien cho
20: wano popalił. ogien rozmiotł y pogalił takież
21: y laffi, rycerřthwu śwemu kazał porębać kthore
22: Zmodz w wielkiey czci miała, iako domy Bo=
23: śkie y to czo w tich leŝiech było, iako ptaki, zwie=
24: rzęta, robaki za świetą rzecź mieli nie śmieiać

25: żadney rzeczy tykać czo kolwiek by tam weszło

26: Bowiem gdy by kto był chciał drzewko iakie

F v

strona: 91

Lift. 91.

1: vrąbić, albo ptaka włović, tedy wnet takiemu

2: fie ręce skrzywiły z prawą Czartowfką, Prze=

3: to fie oni temu barzo dziwowali iż polaci laffy

4: ich święte śmieie rąbać bez żadnego vrazu al=

5: bo pomsty od ich Bogow, iaką oni częłto poz=

6: nawali y miewali, w tichże lefiech, ognifka roz

7: dzielone według domow y rodzaiow na ktorich

8: palili ciała vmarłe z konmi, z fiodły, z szatami

9: czo lepfzymi. Stawiali też przy onych ogni=

10: fkach pudła abo kobiele łączane w ktorich kła=

11: dli karmie z ciałtem tworzone iakoby śiry, ta=

12: kież y miody na ognifka lali, mniMaiąc aby du

13: śze vmarłych miały onego wśzytkiego pożywać

14: czo oni śpalili, abo w noci **przychodąc** [!] mieli iefć

15: to czo im tam przynałzali. Iefzce nad to pirwże

16: go dnia Pazdziernika w tichże lefiech miewali

17: święto wielkie gdzież więc fie zchadzał wśzytek

18: lud oney krainy oboiego pogłowia z piciem y z

19: iedłem każdy według **fwe^{go}** przemożenia. gdzież

20: więc przez niekielo dni vżywaiąc każdy przy og

21: nifku rodu śwego, Bogom śwym á zwłafzcza

22: onemu ktorego ich ięzikiem (Perkun) to iefth

23: piorun zwali, offiary czyniąc. Tamże śam krol

24: Władziślaw (bo żaden kapłan z Zmodzłky

25: mowy nie vmiał) napirwey ich pacierza po=

26: tim kreda nauczył y okrzcić rozkazał. Gdzież